

Oude en nieuwe fragmenten van den Middelnederlandschen Aiol

Editie J. Verdam

bron

J. Verdam (ed.), *Oude en nieuwe fragmenten van den Middelnederlandschen Aiol*. E.J. Brill, Leiden
1883

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_aio001jver01_01/colofon.php

© 2012 dbnl

The logo for the Digital Bibliography and Bibliography Network (dbnl). It consists of the lowercase letters 'dbnl' in a blue, sans-serif font. The letter 'd' is stylized with a small checkmark-like shape above its vertical stem.

[Woord vooraf]

Het kwam mij wenschelijk voor, dat deze AIOL-FRAGMENTEN, welke in het tweede deel van het *Tijdschrift voor Ned. Taal- en Letterkunde* verschenen zijn, ook verkrijgbaar zouden zijn voor hen, die, hoewel op dit tijdschrift niet ingeteekend, echter deze gedeeltelijk nieuwe uitgave van een paar mnl. teksten van denzelfden roman zouden wenschen te bezitten. Op mijn raad heeft dan ook de Leidsche firma, bij wie het *Tijdschrift* verschijnt, van dezen onveranderden overdruk daaruit afzonderlijke exemplaren verkrijgbaar gesteld.

J.V.

Nieuwe Aiol-fragmenten.

Nauwelijks was de uitgave van den *Aiol et Mirabel* van Prof. Dr. Wendelin Foerster¹⁾ verschenen, waarin voor het eerst de door mij uitgegeven en met het oorspronkelijk vergeleken fragmenten van den mnl. *Aiol* waren samengevoegd, of ik ontving de verrassende tijding, dat zich te Breda nog drie tot heden onbekende *Aiol*-fragmenten bevonden. De Heer A. Strucker, Hoofdonderwijzer te Breda, die mij deze aangename tijding zond, voegde er de niet minder aangename mededeeling aan toe, dat deze fragmenten mij op mijne aanvraag door den Heer Jos. A.J.W. Van Hal, Lid der Prov. Staten van Noord-Brabant, volgaarne ten gebruike zouden worden afgestaan. Door de heuschheid van den bezitter, wien ik hier openlijk daarvoor mijnen dank betuig, daartoe in staat gesteld, deel ik thans de uitkomsten van mijn onderzoek mede, alsook de fragmenten zelf, die te zamen een getal van 1200 mnl. verzen bevatten.

De fragmenten van den *Aiol* bestaan uit drie perkamenten bladen (elk met twee kolommen van 50 met eene duidelijke hand geschreven regels), waarvan de beide eerste onmiddellijk

1) *Aiol et Mirabel et Elie de Saint-Gille*, herausg. von W. Foerster, in Bonn, Heilbronn, Gebr. Henniger, 1882.

aan elkander aansluiten, terwijl het derde blad een deel van de volgende quatern heeft uitgemaakt. Zij zijn ongeveer voor drie jaren te Breda door den Heer Van Hal gevonden bij het nazien van oude registers en rentebrieven; dienden tot omslag van een klein-foliorrenteboek der 15de eeuw; hadden oorspronkelijk 4° formaat en waren tegen elkander genaaid, zooals nog uit de kleine gaatjes in de randen te zien is, doch daar de randen veel hadden geleden en er geene kantteekeningen of andere aanduidingen op te vinden waren, zijn zij afgeknipt. Tegenwoordig berusten zij in het Archief van het reeds in de 13de eeuw gestichte en nog bestaande bagijnhof te Breda, waaruit ze mij na machtiging door den Bisschop van Breda, Mgr. Van Beek, in bruikleen zijn afgestaan. Een nauwkeurig onderzoek ter opsporing van andere fragmenten ingesteld, is vruchteloos gebleven.

De meening zou allicht worden opgevat, dat er nieuwe fragmenten gevonden waren van den tekst, waarvan ik vroeger eenige brokstukken heb uitgegeven¹⁾. Doch dit is volstrekt het geval niet: de nieuwe behooren tot eene geheel andere redactie van het Fransche gedicht, dan de tot heden bekende *Aiol*-fragmenten. Terwijl deze geschreven zijn in een Limburgsch dialect, dat waarschijnlijk buiten de grenzen van ons tegenwoordig vaderland gesproken is, zijn de nieuwe fragmenten in het Dietsch geschreven, in de schrijftaal van onze middeleeuwsche voorvaderen, voor zoover men van eene schrijftaal in de Middeleeuwen spreken kan²⁾. Is nu de eene mnl. bewerking uit de andere ontstaan, m.a.w. bevat de Limburgsche tekst eene omwerking van den Dietschen, gelijk b.v. de *Merlijn*, de *Historie van Troyen*, de *Alexander*, de *Heinric ende Margriete van Limborch* door afschrijvers in een meer of minder op het

1) In Foerster's uitgave bl. 522-542.

2) Zie Verwijs, *Taalk. Bijdr.* I, 217 vlgg.

mnl. gelijkend dialect zijn overgebracht; of hebben wij hier te doen met twee onafhankelijk van elkander ontstane bewerkingen, gelijk wij er b.v. ook twee van *die Rose*¹⁾ bezitten? Deze vraag kan met volkomen zekerheid beantwoord worden. *De beide bewerkingen van den Aiol zijn onafhankelijk van elkaar ontstaan en hebben zelfs niet dezelfde redactie van het Fransche gedicht tot voorbeeld gehad.* Dat de Limburgsche tekst niet naar de Dietsche bewerkt kan zijn, is duidelijk uit de daarin voorkomende rijmen, als *scachte: lachten; lachten: brachten; brachten: belachten*, welke in zuiver Dietsch geen rijmen meer zouden zijn (*scachte: leide* b.v.)²⁾. Doch het omgekeerde, hoewel zeer onwaarschijnlijk, zou toch mogelijk zijn, en het is daarom niet ongepast, aan te toonen, dat de inhoud der beide bewerkingen zóó verschillend is, dat aan beide onmogelijk ééne en dezelfde redactie tot voorbeeld kan hebben gediend.

Er is vooreerst in de beide bewerkingen een groot verschil in de namen der personen. De persoon, bij wien Aiol in Roimorentin (in de mnl. fragm. komt die naam niet voor) zijn intrek neemt, heet in 't Fransch *Hunbaut* (vs. 7069,7 156 e.e.), in 't mnl. *Alori* (vs. 12, 157); zijne vrouw heet in 't fr. *Esmeraude* (vs. 7070 e.e.), in 't mnl. komt zij zonder naam voor. *Hunbaut* wordt in 't mnl. voorgesteld (vs. 14) als neef van Makarijs, in 't fr. is dit niet Hunbaut, maar diens heer *Rainier* (vs. 7909 e.e.). De Sarraceensche Koning heet in 't fr. *Mibrien* (vs. 608, 4020 e.e.) of *Mibriant* (vs. 8138), in 't mnl. *Macabrien* (vs. 292). Van de 17 namen van plaatsen, welke Aiol in 't fr. gedicht, van den Koning, als zijne leenen terugvordert (vs. 8087 vlgg.), komt er niet één voor in 't mnl., dat vijf geheel andere plaatsnamen heeft (vs. 347 vlgg.). De moeder van Aiol, de vrouw van Ellijn (fr. *Elie*), heet in

- 1) Van de tweede bewerking zijn trouwens slechts fragmenten bewaard.
- 2) Zie Foerster's *Aiol*, bl. 524, waar men Inl. XIV-XXII zien kan, hoe sterk ook de Italiaansche en Spaansche bewerkingen van den Franschen tekst afwijken.

't fr. *Avisse* (vs. 8241 e.e.), in 't mnl. *Anflise* (vs. 357, 461). De naam van de vrouw van Aiol, *Mirabeel*, wordt in 't mnl. bij haren doop veranderd in *Johane* (vs. 509), in 't fr. (vs. 8152) wordt uitdrukkelijk vermeld, dat haar naam niet werd veranderd (Mirabeus ot a non issi comme devant). De vrouw van den visscher, die Aiols kinderen redt, heet in 't fr. (vs. 9216) *Aie de Montoire*, in 't mnl. komt zij zonder naam voor, enz. Vergelijkt men daarmede de namen, die in de andere *Aiol*-fragmenten voorkomen, en die alle onmiddellijk aan de Fransche namen herinneren: *Eldres* en *Eldrei* (vs. 2584, mnl. 42); *Fores* en *Forreis* (2607, mnl. 82); *Hersent* en *Hersint* (2589, mnl. 91); *Ioserant* en *Jocerant* (vs 8385, mnl. 254), *Guinehos* en *Gwineot* (8971, vs. 290) enz., dan ziet men duidelijk het verschil tusschen de beide bewerkingen.

Ook in de voorstelling, de beschrijving en de volgorde der feiten merkt men het grootste verschil op. Terwijl men bij de Limburgsche *Aiol*-fragmenten bijna regel voor regel den Franschen tekst kan aanhalen en vergelijken, is dit bij deze nieuwe fragmenten zoogoed als onmogelijk. Geheele gedeelten, zelfs in deze betrekkelijk weinige regels, zoekt men in den Franschen tekst te vergeefs, zooals onder aan den tekst zal worden aangeduid. Van vs. 900-1200, dus van *een derde* der fragmenten, is het mij niet gelukt, de overeenkomstige passage in den fr. tekst te vinden. Doch het sterkst blijkt wel het verschil der beide teksten in eene zelfde passage, die in beide bewaard is, en wel de redding der kinderen van Aiol door den visscher *Tieri* (vs. 391-500 der Limburgsche fragm.; vs. 580-714 alhier). Om slechts een paar feiten te noemen: de vrouw van *Tieri*, die in deze fragmenten zonder naam voorkomt, wordt in de Limb. fragmenten als in 't fr. *Aihe van Montone* genoemd; terwijl in 't fr. *Tieri* geen eigen kinderen heeft, wordt hem in deze fragm. een eigen zoon toegedicht; terwijl in 't fr. en in de Limb. fragmenten de visscher als toevallig aanwezig wordt voorgesteld, wordt hier de redding der kinderen aan de recht-

* streeksche inwerking van God toegeschreven, die een engel naar den visscher zendt, om hem tot de redding van Aiols kinderen te doen uitgaan. Genoeg, om te doen zien, dat tusschen de beide bewerkingen slechts eene zeer geringe overeenkomst bestaat, welk verschijnsel wel hieruit te verklaren zal zijn, dat de beide vertalers verschillende Fransche gedichten voor zich hadden. Slechts de eene van de beide fr. redacties is tot ons gekomen, en deze is slechts in een enkel hs. bewaard. De vergelijking dezer fragmenten met het oorspronkelijk is dus onmogelijk, en wij moeten ons behelpen met de andere redactie, welke, gelijk vanzelf spreekt, voor onzen tekst weinig licht zal geven. De dichter of liever de vertaler draagt den gewonen stempel: hij is eene middelmatigheid, die hier en daar zelfs zeer gebrekkige zinnen bouwt en nu en dan ook niet tegen het ‘vervaardigen’ van een zin zonder zin opziet, als hij maar het rijm kan vinden, waarin hij overigens allerlei assonancen en onnauwkeurigheden toelaat; zie de Aant. op vs. 152. Ik laat thans de fragmenten zelve volgen, met eenige aanteekeningen en aanwijzingen van fouten in het Hs., aan den voet der bladzijde.

Fragment I.

+ Doe seidijt hare althant,
 Dat Ayoel ware sijn name;
 Die was den here niet bequame.
 Hi wert vervaerut in tansichte.

+f° 1a.

* Vs. 1. Aiol komt met Gerelme, zijn gastheer te Mongraille, en diens vier zonen, te Roimorentin bij Hunbaut (in onzen tekst Alori genoemd), waar hij gastvrij ontvangen wordt en den zoon van zijn gastheer tot ridder slaat. Aan tafel vraagt de vrouw van Alori hem, wie hij is, waarop hij zich bekend maakt. Zijn gastheer, die verwant is aan Aiols doodvijand Makarijs, wordt onaangenaam aangedaan op het hooren van Aiols naam (Fransche tekst vs. 7190 vlgg.).

*

- 5 Men mochten niet verbliden lichte,
 Doe hi verstont dat Ayoel was,
 Die daer stont int palas.
 Hi haddene gehoert nuemen te voren;
 Sinen magen dedi toren,
- 10 Die hi int hout van Autefeulien hinc.
 Sine vaerwe hi vervinc.
 Die here was gheheten Alori.
 Stillekine seide hi:
 'Ware Macharijs mijn oem hier,
- 15 Hi soudu, Ayoel, selc een bier
 Met vullen nappe scinken,
 Ghi souds langhe mogen dinken.'
 De vrouwe anteerde haren gast wale
 Lieflike met sueter tale.
- 20 Doet tijt was, ginc men slapen.
 De vrouwe hadde gedaen maken
 Twee bedden Ayoele ende der joncfrouwen.
 Tgoede wijf was herde getrouwe:
 Si slachte lettet haren man.
- 25 Hoert de tale die hi began,
 Savons alsi te bedde waren.
 Hi seide: 'Hiers wel gevaren,
 Nadien dat mi gescepen staet.
 Nu hoert, vrouwe, minen raet:
- 30 Hier quam tavont de meeste viant,
 Die mijn vader heeft in dlant.
 Hi heeft de cracht groet:
 Te tween stonden heeft hi doet
 Onser maghe herde vele.
- 35 De leste hinc hi bider kele

* Vs. 10 Autefeulie, in 't fr. Quintefeulle, 4628, zooals ook vs. 36. - 17 Hs. Hi souds. - 22 der joncfrouwen, d.i. Mirabel, met wien Aiol toen nog niet getrouwd was.

- *
 Te Quintefeulie int wout.
 Scoene ridders ende stout
 Ende van talen wel geraect,
 Si hadden hare laghe gemaect
 40 Te slane desen uutcomelinc,
 Want het ten quaetsten verginc
 Minen oem, diese daer sande.
 Ic hebbe jammer groet vander scande,
 Die ons dese heeft gedaen.
 45 Ic saels margen bate ontfaen,
 Eer hi iet verre sal sijn.
 Ic sal metten volke mijn
 Hem volghen ende ic ne sal hier laten
 Porteren no sciltcnapen;
 50 Dat out es boven vijftien jaren,
 + Dat salic al met mi doen varen.
 Ware hi ghesmeedt van stale,
 Wi soudene ontleden wale.
 Nochtan hebbicken ghevaen:
 55 Ic sal minen oem ontbieden saen,
 Teerst dat icken hebbe int prisoen.
 Ic sal hem soe vele yzers andoen,
 Dat hem sal sijn overlast,
 Ende legghene in minen kerker vast.
 60 Teerst dat mijn oem de waerheit weet,
 Hi sal te mi comen gereet
 Over nacht ende over dach,
 Ende sal hem spoeden dat hi mach;
 Dan sal hine doeden na sinen wille.' -
 65 'Ay, suete vrient, swijch des stille,'
 Seide de vrouwe, 'het ware mesdaen.

+f° 1b.

* Vs. 40 *Uutcomelinc* komt nergens anders voor (voor zoover mij bekend is). De bet. moet òf zijn *zwerper*, *vagebond* (van *utecomen*, op reis gaan (b.v. *Ferg.* 598)), òf *losgebroke boef*, *boef* in 't algemeen (van *utecomen*, loskomen, mhd. en mnd.). - 42 Minen oem, nl. Bernart, heer van Roimorentin. - 50 *Hs.* XV.

*

- Waer mocti dan ere ontfaen
 Of prijs in enech hof?
 Nemmermeer ne wondi lof,
 70 Daer goet man behoerde.
 Laet staen, here, dese woerde,⁷
 Seide si, 'ghi hebbes te doene,
 Dat u de duvel niene spoene.
 Ghi waert arger dan een dief,
 75 Dadi den genen meskief,
 Die ghi herberget in goeder trouwen.
 Het soudu in uwen indach rouwen.
 Her Alori, wildijs te rechte gaen,
 U maghe hadden meer mesdaen,
 80 Die in dwout op hem tsamen
 Soe verradenlike quamen,
 Dat hi hem werde doer de noet
 Ende doer de vrese van der doet.
 Hout uwen pays, soe sidi vroet,
 85 Ende laet sinken uwen moet.
 Wistic oec, dat ghine sout deren
 Ende daer mi niet wout ontberen,
 Ic soudt den ridder laten weten.
 Ic ne gedogede gene valsche treken,
 90 Soe waer icse beletten mach.
 Mijn geslechte noyt en plach
 Verraetnesse te gere stont.⁷
 Doe sloechse de here voerden mont
 Ende seide: 'Bi Gode, waerdi so coene,

* Vs. 70 *Behoren* beteekent hier *thuis hooren*, zooals *Grimb.* I, 5666 var.: 'Elck voer daer hy *behoirende* was,' en *Rijmb.* 34018. - 72 vlg. Niet duidelijk. De bedoeling moet waarschijnlijk zijn: *gij moogt wel oppassen, dat de duivel u niet in zijne macht krijgt*, maar de woorden uit den tekst kunnen dat niet beteekenen. - 77 *indach*, d i. *inddach*, laatste dag, sterfdag. Zoo ook *Esmor.* 965; *L.o.H.* 783. *O. Vr. Droefh.* (Verh. 2de Klasse Instit. 6², 53) 18: Hulpt mi in minen *inddach*, dat ic u eeuwlijk anscouwe. - 78 *te rechte gaen*, d.i. *rechtvaardig oordeelen*.

- *
 95 Dat ghijs u pinet tonderdoene,
 Ghi souter omme sterven
 Ende uwes lives derven.⁷
 De vrouwe sweech, sine sprac nemmeer,
 Maer si hadde therte seer,
 100 Dat haer gast soe es verraden
 + Ende menne van den live sal scaden.
 Lettel sliep soe in der nachte:
 Dat dede haer gedachte. +f° 1c.
 Smorgens alst was dach,
 105 Ende Ayoel dat gesach,
 Hi reidem ende sijn neven mede
 Ende de here van der stede
 Sende sinen drossate toten maioer.
 Doe wart dat volc saen in roer.
 110 Hi geboet al dat wapene droeghe,
 Teerst dat men de clocke sloeghe,
 Alse om te werne haer lijf.
 De vrouwe riep haer camerwijf
 Ende ontboet Ayoel in stilre hale,
 115 Dat hi hem voerwachte wale,
 Ende niet afdoe sine wapine.
 Dit ontbiet si hem stillekine:
 Wachte hem selven om sijn leven:
 Men sal sijns onsachte pleghen,
 120 Teerst dat hi comt uter stede.
 Goent wijf alsoe sede,

* Vs. 95 *Hem des onderdoen*, onderstaan, ondernemen. Zie *Ferg.* Gloss. - 101 *Hs.* van de. - 108 *Maioer*, magistraat, burgemeester, gewoonlijk in 't mnl. *meyer* genoemd, zie *Segh.* Gloss. en vgl. eng. *Lord-Mayor*, fr. *Maire*. De Lat. comp. *major* werd in de Middeleeuwen voor allerlei beambten gebruikt. Vgl. onzen militairen term *majoor*, ook in samenstellingen als *generaal-*, *tamboer-*, *sergeant-majoor*; zie *Segh.* Gloss. op *meyer*; E. Müller, *Etym. Wtb.* 2, 285. - 118 *Wachte*, d.i. volgens den mnl. taalregel *hi wachte* Zie mijn *Tekstcritiek* 21. - 121 *alsoe sede*, d.i. *zeide dit of sprac alzo*; vgl. *Mnl. Wdb.* op *also*.

*

- Daer hi sine sporen spien.
 Hi seide: 'Al goet moet u gescien,
 Scone maget, bi Gode,
 125 Ic ben tuwen ghebode,
 In wat lande ic si,
 Lietijt te wetene mi.'
 Si seide: 'Here, God loent u
 Der hoefscheit, die ghi segt nu.'
 130 Sijn neven waren al gereet.
 Ayoel hevet hen geseet,
 Alsoet hem ontboden was;
 Cortelike ruumden si tpalas.
 Die joncfrouwe hiefmen int gereede,
 135 Ende dreven de somers buter stede.
 Doe si ten scoenen velde waren,
 Dadense de joffrouwe voren varen
 Metten soemers; si deedse gaen,
 Want daertoe moeste staen.
 140 Die riders achter quamen.
 Si voeren alle te samen
 Alsoe te vechtene om haer lijf.
 Mirabele, dat scoene wijf,
 Hadde meer vaers dan si.
 145 Herde groet was dat gecri,
 Dat daer was binder poert,
 Also die clocke hadden verhoert.
 Men ludese met groeter vaert.
 Doe saten si op ongespaert,
 150 Ridders ende kinder
 + Ende alle die perde hadden ginder,
 Ende de andere met haren colven

+f° 1d.

* Vs. 128 l. loene? - 149 Hs. ongespart. - 152 vlg. *colven*: *verbolgen*, assonance. De assonance van v en g behoort onder de meest voorkomende. Zie b.v. 338: *swiget*: *blivet*; 118 *leven*: *pleghen*, en vgl. *Theoph.* 1303: *gelovede*: *vertogede*. Ook andere assonancen komen in deze fragmenten voor, en zelfs in vrij groot getal. Zie 48 *laten*: *cnapen*; 256 *scoene*: *toeme*; 324 *him*: *sin*; 370 *seggen*: *hebben*, zoo ook 368; 396 en 708 *kint*: *dinc*; 616 *heeft*: *leecht*; 694 *nachte*: *mochte*; 796 *betaemde*: *bewaende*. - 158 *Tarnassche wale*, goed bereden, op een flink paard zittende, ook 995; den superl. hiervan, nl. *best tarnassche*, vindt men 201. - 160 Hs. ghi blives. - 170 *Want* = *zoodat*? Zoo ook vs. 695. - 178 Hs. in elke side. - 179 Hs. IIII.

- Volgeden na sere verbolgen,
 Selc met swerden, selc met staven.
 155 Ghene orsse gingen draven,
 Daer mense noepte metten sporen.
 Alori reet vaste voren
 Hem twelefster tarnassche wale.
 De verrader riep met luder tale:
 160 ‘Hoerdijt, Ayoel, ghi blivet hier!
 Nu wacht u, arger pautenier,
 Ghi selt ontgelden der ondaden,
 Die ghi den minen hebt beraden,
 Te Quintefeulie ende elre mede.’
 165 Ayoel keerdem doe hi dit sede.
 Hi sachen comen met groter jachte.
 Ayoel gemoeten met den scachte
 Ende Alori brochte sinen steke
 Op Ayoele verbolgenleke,
 170 Want sijn scacht brac ontwee.
 Ayoel scadene vele mee:
 Hi stacken doer scilt ende wapine.
 Tyser vloech hem doer therte sine;
 Hi storte doet van den paerde.
 175 Sijn volc quam met groter vaerde
 Sere verbolgen, alsi doet sagen
 Haren here; daer was geen clagen:
 Si bestonden Ayoel in elker siden.
 De vier ridders niet ontbiden,
 180 Si holpen Ayoel alse goede lieden,

*

- Want si niet verscieden:
 Si hilden te gadere wale.
 Meneghen helm van stale
 Doersloech Ayoel met Scardeline.
 185 Daer en was soe goede wapine,
 Datten snede van den swerde ontstoet.
 Daer storte menech sijn bloet,
 Dienmen geen aderscroede en bant.
 Daer liet menech swaren pant,
 190 Selc sinen arm, metten swerde.
 Men sach daer liggen ter erde
 Meneghe hant, menech hovet;
 Daer wert den menegen geclovet
 Thoeft ten tanden dure:
 195 Dat sire quamen, was ter quader ure.
 Tcomuun wert al versaecht;
 Daer quam selc sere gejaecht.
 Hi wilde sijn binder stede.
 Ayoel plach sire ouder sede:
 200 Met sinen swerde hi gerochte,
 + Die hem best tarnassche dochte:
 Dat te voet was, en wildi niet.
 Daer en was soe coene, hine vliet,
 Doe si haer heerscap saghen verslaen;
 205 Sine waenden niet ontgaen:
 Dat kint en beide niet den vader.
 Tcomuun vloe altgader
 Met haren piken, met haren bilen.
 Si quamen in harde corter wilen
 210 Binnen der poert ende dadense sluten;
 Si souden node keren daer buten,
 Om te aventuerne haer lijf.

+f° 2a.

* Vs. 184 *Scaerdelijc*, de naam van het zwaard van Aiol; wel van *scaerde*, hap uit het staal, ons *schaar* (in een mes). - 188 *aderscroede*, adersnede, het doorsnijden of openen van eene ader. Zoo ook *Grimb.* II, 602. - 194 *Hs.* dore.

- *
 Van hare vrouwen latic blijf
 Ende van den rouwe, dien si dede:
 215 Langhe tale is ledechede.
     Ayoel reet rechte voert,
     Ende lietse driven in de poert
     Haer seer; alsict hebbe vernomen,
     Ayoel heeft den wech genomen,
 220 Die te Vrankerike gelach.
     Daerna op den viften dach
     Quam Ayoel tOrlieins binnen,
     Daer hi ontfaen wert met minnen,
     Ter vrouwen siere moye.
 225 Maer die daer was in vernoye,
     Dat was sijn nichte Lusiene.
     Si began fellijc te siene
     Ende hadde groeten nijt
     Op de joffrouwe te derre tijt,
 230 Die daer met Ayoele quam.
     Si wert hertelike gram,
     Want sine wiste hoe gebaren.
     Ayoel dede af sine ghegaren,
     Coucen, halsberch ende swaert.
 235 Serjante liepen ongespaert,
     Diere toe mochten gescieten,
     Want sijt niet en lieten.
     Si kindene milde ende goet.
     Die soemers men ontloet.
 240 Men dede de perde in den stal;
     Die lette was herde smal.
     Si bescreden teldeniere,
     Ayoel ende sire neven viere;
     Entier joffrouwen vaeliant

* Vs. 215 *ledichede*, beuzelarij, tijd verbeuzelen. Zoo ook *L.o.H.* 1433, 1437.

- *
 245 Brochtemen enen muul amblant.
 Ayoel halp haer int gereide;
 Al sonder langere beide
 Voeren si tes conincs hove,
 De heren van groeten love.
 250 Ende Lusiene, die noede ontbeet,
 + Pareerde hare ghereet,
 Ende haer moeder, die goedertiere, +f° 2b.
 Sine wiste niet die maniere,
 Wat haer dochter begaert.
 255 Haerlijc sat op een paert,
 Dat wel telde ende scoene,
 Met enen verweenden toeme.
 Die breidel was al van goude;
 Al dat yserijn wesen soude.
 260 Nu voer de vrouwe te haren broeder,
 Om te wesene vroeder,
 Wat niemaren Ayoel brochte.
 Lusiene die vele dochte
 Ende die minne sere qual,
 265 Die vrouwe dede den wille al
 Hare dochter: sine hadder nemmere.
 Nu es Ayoel met groeter ere
 Voerden coninc Lodewike.
 Wet wel, dat hi lievelike
 270 Ayoel ontfinc, doe hine sach,
 Want hi wale sijns plach,
 Ende de gene die met hem quamen.
 Ghent herscap altesamen
 Volgeden na ten borghen.

* Vs. 245 *amblant*, fr. *amblant*, hetzelfde als mnl. *teldende* (paert), van *ambler*, lat. *ambulare*. Zie meer voorbeelden *Mnl. Wdb.* i.v. - 255 *Hs. pert.* - 264 *Ende die minne*. Wij zouden zeggen: *Ende die die minne*, doch men denke aan den bekenden mnl. taalregel, die lijnrecht tegen den onzen indruischt, wat het al of niet herhalen van 't vnw. betreft. Zie *Tekstcrit.* 21.

- *
 275 Die ridders, die daer in sorghen
 In den kerker lagen gevaen,
 Haer vriende quamen blide gegaen,
 Alsi wisten dat Ayoel es comen.
 Men mochtu niet genoemen
 280 Dat goet, dat sire met.....
 Want de coninc hadde gesworen
 Hare doet, wats gesciet,
 En quame Ayoel niet.
 Ayoel stont midden in de zale
 285 Ende vertrac den coninc sine tale
 Op ende uut, van orde torde;
 Hine heles niet van enen worde.
 De coninc seide: 'Sonder waen,
 U boedscap hebdi wel gedaen,
 290 Want ghi bringes lictekijn
 Ende ghi de dochter sijn
 Wont op Macabrien den fellen.
 De duvel dragene ter hellen
 Dat icken nie met oegen sach!
 295 Wat scaden dedi mi op enen dach,
 Hets vijftien jaer of lettel min;
 Ayoel, ghi seles hebben groet gewin,
 Dat ghi mi dus lieve hebt gedaen.
 Soe wat beden, sonder waen,
 300 Die ghi bidt, seldi hebben te lone
 + Sonder mine conincroene.'
 Doe seide Ayoel: 'God loene u, here.
 U croene begeric min no mere;
 God laetse u draghen tuwer vrame,
 305 Ende het Gode si bequame.'
 Lusiene hoerde dese sprake,
 Ende stont sere tongemake
- +f° 2c.

* Vs. 278 *Hs.* hier en elders *A'* of *Ay'* voor *Ayoel*. - 280 Het laatste woord is onleesbaar. - 296 *Hs.* XV.

- *
 Biden coninc haren oem,
 Ende nam Mirabeelen goem.
 310 Si seide: 'Hoerdijt, joffrouwe?
 Ghi daet dulheit, bi mire trouwe,
 Dat ghi uut Panpelunen sijt comen.
 De vaert sal u lettel vromen.
 Het dunct mi ene vremde dinc:
 315 U vader de coninc
 Twine haddi u gehuut int lant?
 Ic wani u gevoech niene vant,
 Dat ghi desen ridder hebt vercoren.
 Ghi hebt uwe pine verloren.'
 320 Mirabele die joffrouwe
 Antwerde haer niet in goeder trouwe,
 Noch Ayoel en sprac oec niet.
 Mirabele stont ende siet
 Op de joffrouwe ende op him.
 325 Si hadde welgeraecten sin
 Ende vroet in allen doene.
 Ayoel, die stout was ende coene,
 Sach op den coninc ende op Luziene
 Ende peinsde: dit blijft te gesciene,
 330 Dat ghi begeert, goede nichte.
 Met dat hi eischede dese gichte,
 Seide anderwerf Lusiene: 'Bi mire trouwe,
 Ghi moet wederkeren, joffrouwe,
 In u lant, danen ghi sijt comen;
 335 Dese vaert sal u niet vromen.
 Ic seit u nu ende noch ere:
 Dese vaert sal u rouwen sere.'
 Doe seide de coninc: 'Nichte, swiget;

* Vs. 316 *Haddi gehuut*, niet pqpff., maar impf.: *Cur non te habebat nuptam in patria tua?* Het komt dus overeen met ons: *Waarom huwelijkte hij u niet uit in uw eigen land?* Zie *Theoph.* Aant. op vs. 316.

- *
 Ic wille, dat dese tale blivet.
 340 Ayoel, eischt, dat ghi begheert;
 Bi sente Denijs, dien ic hebbe weert,
 Ic saels u volleest doen.’
 Doe seide Ayoel die baroen:
 ‘Dat moete u loenen onse here;
 345 Ic ne eische u niewet mere,
 Here, dan mi toebehoert:
 Dat es Orleins dese poert,
 Ende Sans ende Samploys
 Ende dlant van Boloys.
 350 Borgoenien eischic mede.’
 + Alse Ayoel dit sede,
 Docht wonderlike dinc
 Lodewike den coninc,
 Dat hi dit eeschde dus versceden. +f° 2d.
 355 ‘Here, het hoert mi van beden,’
 Seide Ayoel, ‘bi mire trouwe:
 Anflise die edele vrouwe,
 Si es de moeder mijn,
 Ende de Fransoys Ellijn,
 360 Dien ghise gaeft, es mijn vader.
 Hierbi eeschic algader,
 Tgoet dat mire moeder toehoert,
 Ende van minen vader also voert
 Borgoenien, dat verre gaet.
 365 Bi Gode, hi vant quaden raet,
 Die seide, dat u mijn vader
 Ontherven soude algader
 Ende verdriven met sinen geslachte.
 Bi Gode, hine hads noyt achte;
 370 Ende welet oec iemen wederseggen,
 Ic wille camp jegen hem hebben

* Vs. 371 *hebben* De assonance kan verwijderd worden door te lezen *leggen*. *Camp leggen* komt ook voor *Segh.* 8229. Doch dezelfde assonance vs. 386 is ongetwijfeld van den dichter. - 373 *Campelike*, d.i. *op de wijze van een kamp, zooals men in een kamp gewoon is te doen*, m.a.w. *in allen ernst, zonder iemand te ontzien*, hd. *schonungslos*. Vgl. *Ferg.* Gloss. - 347 *Te wette behoren*, d.i. *tot het recht behooren, rechtvaardig en billijk zijn*, vgl. 398. *Recht en wet* zijn ook nu nog soms synoniem. - 378 Over de onlogische uitdrukking zie *Theoph.* aant. op vs. 879 en 1414. - 389 *Hs.* worde. - 394 *Hs.* nar. - 395 *Hs.* terte. - 396 *En ware*, d.i. *en ware hi*, dat mogelijk ingevoegd moet worden. *Ware hij maar niet enz.!*

- Ende biedens hem den hantscoe,
 Ende ga hem campelike toe,
 Also alst te wette behoert.'
- 375 De coninc was blide alsi dit hoert
 Ende seide: 'Sidi mier suster kint?
 Bi al dat ie lijf ontfinc
 Nu en wasic nie soe blide!'
- Hi stont op in corten tide
 380 Ende helsde Ayoel in corter stont
 Ende custene an sinen mont.
 Doe seidi: 'Ayoel, edel man,
 Doer God, die ons sijn rike an,
 Nu vant senden om uwen vader
- 385 Ende om mier suster te gader.
 Dat hem behoert, willic datse hebben:
 Daer en sal niemen jeghen segghen.'
 Alsoe Lusiene de tale hoerde,
 Si verwernde van den woorde.
- 390 Stillekine seidse: 'Neve mijn,
 Verdoemt moete de maechscap sijn!
 Ay maechscap, wat hebdi mi gedaen!
 Der minnen moetic nu afstaen.
 Godweet, bestondi mi niet so naer,
- 395 Sone ware mi therte niet so swaer.
 En ware mire moyen kint!
 Te minne ware ongevoege dinc,
 Anders dan te rechte behoert.
 Minne, nu hebbic di verboert!

- *
 400 Nemmermeer voert an
 + En leggic herte no sin an man;
 Sint mi deerste dus es vergaen, +f° 3a.
 Soe willic der minnen voert afstaen,
 Ende in enen cloester begeven,
 405 Daer ic sal bliven al mijn leven.’
 Alse Macharijs heeft vernomen,
 Dat Hellijs sone es, datter es comen,
 Doet hem utermaten wee;
 Hine seide min no mee.
 410 Alsi eerst mochte, ruumdi tstede
 Ende vele sire hogher maghe mede.
 De duvel woude dies geslachte!
 Hoe groet was hare machte!
 Soe vele warenre graven ende hertogen,
 415 Die Ayoel niet minnen en mogen.
 Ter Lozanen voer Macharijs van dan
 Om raet te nemene, of hi can,
 Hoe hi mach onneren den jonchere:
 God gheve hem groete onnere.’

* Vs. 404 *Begeven*, intr., voor *hem begeven* is ongewoon in 't mnl., intr. komt het steeds in eene geheel andere beteekenis voor, nl. die van *zijne kracht verliezen*, *minder worden*. Zie b.v. *Alex.* III, 1268; *Nat. Bl.* VII, 531. Men zal daarom wel moeten lezen: 'Ende *mi* in enen cloester begeven.' - 407 *Datter es comen*. Men zou verwachten *diere es comen*. Doch men verandere niet. De relatieve zinnen worden op eigenaardige wijze in 't mnl. met den hoofdzin verbonden. Zie een paar regels uitvoerig besproken en met voorbeelden toegelicht door Franck in *Anz. für Deutsches Alt.* 8, 153 vlg.; vgl. *Theoph.* Aant. op vs. 442. Een enkel voorbeeld ter toelichting van de hier gebruikte constructie, b.v. *Sp.* II⁵, 8, 148: Daer hi woude *daer* (wij *dat*) men hem soude thoeft afslaen. - 410 *tstede*. Onzijdig is *stede* nooit; er blijft dus niets anders over, dan eene verscherping van de *d* van *de* of *die* voor de *s* van *stede* aan te nemen. Ook ziet men in 't mnl. het tegenovergestelde geval, nl. dat de *t* van *dat* voor vocalen en mediae en halfvocalen in *d* overgaat. Zie eene macht voorbeelden *Limb.* Gloss. op *d*. Dat de *d* van *de* en andere aanw. woorden en de *t* van *te* met *d* tot ééne *t* samensmelt, is bekend; zoo *tijn* voor *dat dijn*; *terde* voor *dat derde*; *Tordrecht* voor *te Dordrecht*; dat *d* en *d* bij samenstooting ééne *t* opleveren is niet minder bekend; zoo *harentare*, *entie*, *ente*, *entesen*, *entijn* (voor *ende dijn*, enz.).

*

- 420 Nu hoert van Ayoel, den edelen man:
 Soe hi cortelijcst can,
 Sendi om vader ende om moeder
 Den genen, die sweges was vroeder
 Dan enech, die was in de stede,
 425 Want hi eerstwerf de boedscap dede,
 Sijn vrient, de goede seriant.
 De wech was hem wale becant:
 Hi hadder twee werf ghesijn.
 Enen somer gheladen fijn
 430 Met der sendire ter lester vaert,
 Ter eerster drie scoene paert.
 Die bode voer om den here
 Bi enen lictekene min no mere;
 Hine ware niet comen, hine hadt gesien.
 435 Doe gereiden si hem mettien
 Wel ghesiert met goeden gewaden.
 Anden hermite namen si met staden
 Orlof; die heileghe man
 Weende, doe si scieden dan:
 440 Soe leet was hem, dat si scieden.
 Hen soude u tonghe bedieden
 De vrienlike worde sunderlinghe.
 De heileghe man woudse gebringen
 Vier milen, dat was hem swaer;
 445 Soe langen wech ginc hem naer:
 De heileghe man was cranc.
 Die hertoghe Hellijn hilt lanc
 Die sprake, doe si verscieden.
 Dan soude tonghe mogen bedieden

* Vs. 428 *Hs. II.* - 430 *Met der sendire* kan niet goed zijn; desnoods zou nog kunnen, *met desen sendire* (zond hij er heen), maar *somer* is niet vrouwl. Wat er gelezen moet worden, is niet zeker. Misschien *Sendire met* (adv. = *mede*). - 445 *naergaen*. Zie *Ferg. Gloss.* - 446 Hier begint in 't *hs.* ten onrechte eene nieuwe afdecling, door een roode letter aangeduid. Zoo ook 174 en 535.

- *
 450 Die groetinghe, die hi Ayoel ontboet.
 + Die Goeds houde was herde groet,
 Meer dan ic u gesegghen can.
 Doe sciet van hem de heileghe man;
 Hi neech der vrouwen ende den here:
 455 Manlijc sach anderen nemmermere;
 De hermite starf cortelike,
 Want hi voer te Goeds rike:
 Daer moeten wi alle comen!
 Nu willic de tale vort nomen
 460 Van den edelen Fransoys Helline
 Ende van Anflise der vrouwen sine.
 Si voeren beide metten seriant
 Ende doerleden menech lant
 Beide dorp ende poert,
 465 Ende voeren emmer voert,
 Tes si quamen in ene stat,
 Daer mense ontfinc vele bat,
 Dan ic u gesegghen can.
 Het ontfinkene menech edel man
 470 Ende ghebrochtene doer dlant.
 Hi was metten menegen becant.
 Een herde scoene commoenie
 Brachtene toet in Borgeonie.
 Ayoel was daer met groeten spele;
 475 Hi brachte des heerscaps vele,
 Beide graven ende hertoghen.
 Die goed waren in orloghen;
 Daer was de coninc Lodewijc
 Ende menech ridder uut Vrankerijc
 480 Ende theerscap van verren ende van naer.
 Macharijs die was mede daer

+f° 3b.

* Vs. 475 *heerscap* in collectieven zin, syn. van *heer*, leger, waarmede het in oorsprong niets gemeen heeft. Zoo ook 273, 380, 511.

*

Ende sijn geslechte, dat God onttere;
 Wat wisten si al quader kere!

- De hertoghe Hellijn was wel ontfaen
 485 Ende groete werdecheit gedaen.
 De coninc Lodewijc scaltene met vlite
 Van allen evelen moede quite.
 Sire suster hi wel ontfinc.
 Het ware mi te telne lange dinc,
 490 Soudic al de heren noemen,
 Diene hieten walecomen.
 De grave van Borges ende de grave van Baer,
 Ende de grave van Vlaenderen, wet voer waer,
 Die hertoghe van Brabant entie grave van Artoys
 495 Ende menech ridder ute Boloys.
 Seven bysscoppe hieten wel sijn comen
 Ende hebbene in haren arm genomen.
 Men quam jeghen hem met processioene,
 Alsemen sculdech was te doene.
 500 Des anders dages, eermen ginc eten,
 + En was Mirabeele niet vergeten,
 Want men deedse kerstijn.
 De coninc was haer peterijn.
 Daer en was niemen in de stede,
 505 Hine verblide datmense kersten dede,
 Beide graven ende hertoghen.
 Nu seldi weten moghen,
 Alsoe ons orcont dit liet,
 Datmense Johane hiet.
 510 Alsi kersten was gedaen,
 Bereidem dat heerscap saen
 Ende voeren al sonder bede

+f° 3c.

* Vs. 485 *Hellijn....* (was) *groete werdecheit ghedaen*. Men vulle volgens den nml. taalregel *hem* (was) aan. - 498 *Hs.* *processione*. - 503 *peterijn*, hetzelfde als *peter*. Zoo ook *Wal.* 3242; de gewone mnl. vorm was *petrijn*; lat. *patrinus*.

*

Tote Langers in de stede.
 Men sloech tenten in dat gras,
 515 Omdat de stat soe vol was.
 Het wasser scoene ende groene,
 Daer si stoeden, de pauweliene.
 Scoenre tente men noyt sach,
 Dan daer Ayoel snachs in lach
 520 Verweendelike bi siere joffrouwen.
 Wel waendi liggen sonder rouwe;
 Lase! dat was jammer, neen hi niet:
 Macharijs haddene bespiet.
 Voer mettentijt quam de felle
 525 Met meneghen quaden gheselle,
 Die van sinen geslechte waren.
 Wel ghewapent, sonder sparen
 Sijn si stille ten tenten comen,
 Ende hebben Ayoele genomen
 530 Aldereerst sijn swaert.
 Si scoten an hem ongespaert
 Ende vingen den edelen man.
 Cortelike voeren si dan:
 Si namen de joffrouwe mede,
 535 Dat was groete jammerhede!
 Ghinder was groet gescal,
 Ten pauweliunen over al
 Ende ten tenten harentare,
 Hen vraemde niet van enen hare.
 540 Eer si ten wapenen waren,
 Was Macharijs wech gevaren
 Met sinen hoeghen maghen,
 Wat dat mochten gedraghen
 Die orsse, diese sloeghen met sporen.

* Vs 531 *Hs.* ongespart. - 539 *Hs.* .I. hare; zoo ook 576. - 543 *gedragen*, d.i. *verdragen*, *uithouden*.

- *
 545 Dat geroep mochtmen horen
 Ontfermelike binder stede.
 Alst hem die van buten seden,
 Die uten pauweliunen quamen,
 Het wapendem al te samen.
 550 De hertoghe Helliijn sprac: 'Wats gesciet,
 + Bliscap wille met mi niet.'
 Si wapenden hem met groter spoet, +f° 3d.
 Ende Lodewijc, de coninc goet,
 Ende van Borges de here,
 555 Hi was tongemake sere,
 Ende menich lantshere mede.
 Si voeren alle buter stede,
 Soe daden bysscoppe ende papen,
 Ridders ende sciltcnapen.
 560 Ay God, hoe droeve was Anflise!
 Die heren van hoegen prise
 Saten op haer orsse goet
 Ende volgeden met groeter spoet
 Al dat si gevaren mochten.
 565 Si verloren dat si sochten:
 Macharijs voer ter Lozanen binnen;
 Ayoel mochtmen daer niet gewinnen.
 Men voerese gebonden op paerde;
 Ter Lozanen ontbantmense ter vaerde.
 570 Doe si quamen binder stede,
 Binden kerker mense dede,
 Daer si dogeden grote pine.
 Macharijs ende de maghe sine
 Hadden de porte gedaen sluten
 575 Ende sconincs here daer buten.
 Hine ontsach hem niet een haer:
 Hi hadde de stat gespijst seven jaer.

* Vs. 565 *verliessen*, zie *Tekstcrit.* 64. - 569 *Hs.* Lozane. - 577 *Hs.* VII jar.

*

- Hier op was hi herde coene,
 Dat hi soe vele hadde te verdoene.
 580 Nu leecht Ayoel in den kerker coude.
 Den jammer haddi menechfoude
 Ende sine joffrouwe de goedertiere.
 De kerker stont op ene riviere
 Bi des verraders casteele,
 585 Die hoghe stont met menegen toreele.
 De hertoghe Helliijn belach de stede
 Ende de grave van Borges mede,
 Ende de coninc van Vrankerike was daer
 Ende die edele grave van Baer,
 590 Ende menech grave ende hertoghe
 Bereidem te houdene dat orloghe.
 Si swoeren: 'wat dats gesciet,
 Tfelt ter Losanen rumen wi niet,'
 Sine soudenre eer ligghen seven jaer.
 595 Haren eet maecten si waer:
 Seven jaer lagense voer Losane,
 Hen vroemdem niet van enen spane.
 Alle de pongise diese daden
 Mochten Macharise niet scaden.
 600 Die Rone liep om de stat soe breet,
 + Hine achte niet op sconincs eet.
 Hoert van Ayoels wijf der goedertiere:
 Het was haer comen in quader maniere;
 Doe mense te Lengijs bruut brachte,
 605 Wert si met kinde ter eerster nachte,
 Doese Macharijs te mettene vinc.

+f° 4a.

* Vs. 580 *in den kerker coude*. Men mag *coude* niet veranderen in *cout*. Vgl. vs. 461 der vrouwen *sine* en *Theoph.* 935 met herten *goede*. Meer gewoon is, aan het achteraan geplaatste attrib. bnw. den nv. van het znw. te geven (*Theoph.* 959; *Rein.* I, 1291, 1310 e.e.) of het onverbogen sterk te gebruiken (*T. en Lettb.* 2, 153, *Vergi* 568). - 585 *toreel*. De gewone mnl. vorm was *torneel*. Zie *Ferg.* Gloss. Doch ook *toreel* komt voor, ofr. *touriele* (*Littré* 4, 2275). Zie *Rose* 3817 Var. (tekst *tornele*). - 594, 96 *Hs.* VII.

*

- Hoert hier ontfermelike dinc.
 De vrouwe lach onsochte daer
 Ende wert met kinde swaer:
 610 Ter negender maent lach de vrouwe.
 God, die goet es ende getrouwe,
 Verledechse van twee cnapelijn,
 De scoenste, die mochten sijn.
 Dit was snachs in den eersten slape.
 615 Hoert vanden kerkercnape,
 Die Ayoel ende sijn wijf te wachten heeft:
 Anden kerker dat hi leecht
 Ende hoerde de kinder weenen.
 Hi begonde hem vereenen
 620 Ende ginc hem cleeden met groeten ghere
 Ende liept segghen sinen here
 Macharise, den fellen dief.
 Hi seide: 'Cnape, ic hebbe di lief,
 Soe sal sijn verdrinct de drachte;
 625 Nemmermeer en comt geslachte
 Van hem, die mi onteren sal:
 Ic mach prisen mijn geval;
 Sijt meysken ofte cnapelijn,
 Bi Gode, het sal verdronken sijn.
 630 Mettesen quam hi ten kerkersteene.

*

Vs. 610 *Hs.* IX^{d1}. - 612 *verledechse* voor *verledechtse* d.i. *verledechdese*. - *Hs.* II. - 619 *hem vereenen*, bang zijn, vreezen; een woord vooral bij Velthem geliefd. - 623. *So bet. zoo zeker als*. In den regel gaat de vergelijkende conj. vooraf; hier zou men verwachten: '*also ic di lief hebbe, sal sijn verdrinct, enz.*' Hier is de verhouding omgekeerd, en zegt Makarijs: *Ik heb u lief, zoo zeker als de kinderen verdronken zullen worden*. Vaak ook wordt het verband tusschen de beide vergelijkende zinnen niet uitgedrukt, zoo b.v. *Ferg.* 334 (*Ik hoop even zeer*) dat di God al leet moete verden, segt mi (*als ik verlang, dat gij mij zegt*); 1666 Dat di God moet dagen, wijst mi den horen; 593 God moet di horen, uut wat lande bestu geboren; enz. - 625 *geslachte - die*. Hebben wij hier te denken aan een vr. znw., dat nergens anders voorkomt, of aan eene constructio ad sensum: *geslachte* opgevat b.v. als *afkomst, nakomelingschap?*

*

Ayoel nam tkint tusschen sijn beene;
 Ende decket tusschen sine hame;
 Het was hem herde onbequame,
 Dat hi sijn ander kint sach dragen
 635 Uten kerker; dat sware claghen
 En gescreve gheen man.
 Macharijs dedem dan.
 Doe hi clam uten kerkersteene,
 Hoerde hi dander kint weenen.
 640 Doe keerdie ende halet mede:
 Doe hadse de verrader bede;
 Hi toeget Hermengerde, sinen wive.
 De kinder waren de scoenste van live,
 Die ieman met oegen sach
 645 Daer te voren op genen dach.
 Si hadden de figure algader
 Achter Ayoele haren vader.
 De vrouwe hads jammer groet.
 Haer ontfermde selker noet,
 650 Datmen de kinder sal verdrinken.
 + De suete God wilder gedinken:
 Sijn oegen sijn altoes ontdaen.
 Hi wilde den kinderen te hulpen staen;
 Sinen inghel hi comen dede
 655 Ten visscher van Losanen der stede.
 Gheen visscher hiet Tierijn:
 Hi hadde menegen dach gesijn
 Vesschere in die riviere.
 Hi lach bi sinen wive der goedertiere:

+f° 4b.

* Vs. 632 *hame*, d.i. *achterschenkel*, wordt slechts zelden van een mensch gezegd. Vgl. *Ferg. Gloss. en Tijdschr.* I, 31. - 639 *Hs.* weene. - 647 *achter* d.i. naar, volgens, hetzelfde *achter*, dat ook in uitdr. als *achter lande* d.i. *volgens de gesteldheid van het land*, en derg. gevonden wordt. Zoo ook *achter enen heten*, naar iemand genoemd zijn. Zie *Mnl. Wdb.* 19.

*

- 660 Dingel hiet hem sijn scepelkijn
 Ghereiden ende dat nette sijn
 Ende varen onder den casteel;
 ‘Dies ne laet om geen riveel:
 Mijn here God, diet di gebiet;
 665 Stant op ende en lates niet.
 Die coninc slaept ende al sijn here:
 Dine sal gescien gene dere.
 God sal di wel versien:
 Dine sal niet messcien;
 670 Doe datti mijn here ontbiet.’
 Mettien dingel danen sciet.
 ‘Helpt God,’ sprac de vesscer Tyrijn,
 ‘Here, gebenedijt moeti sijn,
 Dat ghi mi die werdechede doet.
 675 Lietict, ic ware onvroet,
 Selken dienst alsic can.
 Met groter haest dedi an
 Sine cleeder; alsoe saen
 Essi tsinen scepe gegaen
 680 Ende warp sijn net in sonder riveel,
 Doe hi quam onder den casteel,
 Alse die vissche wilde vaen.
 Doe hoerdi, waer quam gegaen

* Vs. 663 *riveel* bet. hier hetzelfde als *besechede*, lat. *negotium*: ‘Laat dit om geene zaak ter wereld na,’ eig. *datgene wat iemand ophoudt, belemmert*. Vgl. 680, waar het in de bet. van *beide*, uitstel, staat. *Sonder riveel*, in de bet. *dadelijk, onmiddellijk* vindt men ook *Vl. Rijmk.* 5173; *Segh.* 3172, vgl. Gloss., en Franck op *Flandrijs* I, 485. - 683 Het relatieve adverbium *waer* dient in 't mnl. bij verschillende ww. als *horen, vinden, sien, versien*, te gelijk om het verband tusschen een afh. zin en een hoofdzin, en eene plaatselijke bepaling uit te drukken. Zoo *Sp.* I³, 1, 43: So vint hi *waert* ene teve soghet. I³, 4, 39: Doe sach hi *waer* ene hant screef drie wort. I⁵, 69, 39: Een ridder sach *waer* sijn broeder bi hem lach. *Merl.* 28285: Hi sach *waer* sijn oem soccoers hevet noet. *Rijmb.* 2813: Siet *waer* die dromere comet. *Belg. Mus.* 7, 446, 160: So versach hi saen *waer* een wolf eene hinde verbeet; 443, 72: Her Pinabeel versiet *waer* dat een eyke op enen berch stoet. - Ook gaat het aanwijzende *daer* aan het rel. *waer* vooraf; *Sp.* I³, 43, 22: Die Gallen saghen *daer waer* die Romeine metter stede vochten: enz. Bij al deze ww. kan deze constructie ook door eene participiale worden uitgedrukt. - 695 *Want?* d.i. *so dat?* vgl. 170; *hi* d.i. *Makarijs*. - 711 *Bringen* heeft nu en dan de bet. van *aanbrengen, meebrengen*, welk *mede* in den regel, gelijk men weet, door een deelw., als *gevoert, gedragen* enz. wordt uitgedrukt. Zie *Tekstcritiek* 80, en vgl. *Sp.* III⁵, 24 25 en III⁶, 30, 49. Gewoon is ook *enen slach, enen steke brengen*, voor ons *toebrengen*. Zie b v. vs. 1057. - 714 *verwinden*, d. i. *inwikkelen, inbakeren*. In deze bet. schijnt het woord in 't mnl. niet voor te komen, doch in 't mhd. heeft het deze bet. Zie voorbeelden bij *Lexer* 3, 309. - 716 *Ende hoe*. Zie *Taalk. Bijdr.* 1, 126. - 735 *smale* als meervoud *lieve kleinen* is niet gewoon in 't mnl. Van een meisje gezegd, komt het vr. *smale* vaak voor. Zie Oudemans i. v. s m a l e.

- Macharijs sceldende alse een wijf.
 685 Hi swoer: 'Wechte, ghi selt u lijf
 Verliesen, al hadt mijn wijf gesworen:
 Si waende mi verdoeren,
 Dat ic Ayoele vrucht sal laten.'
 De vesscher vervaerdem utermaten,
 690 Doe hi Macharise hoerde
 Spreken dese felle woerde;
 Onder de brugghe stac hi tscapelijn,
 Om dat hi niet bekint soude sijn.
 Het was donker van der nachte,
 695 Want hijt niet gesien en mochte:
 Die verraders sijn comen uten lichte
 Van der zalen ende seiden: 'Wichte,
 Ghi selt baden, sonder waen.'
 Doe was hi op de brugghe gestaen
 700 Ende werpse in die riviere;
 + De vesschere goedertiere
 Ontfincse daer in sijn net.
 Si worden te gemake bet
 Dan die verradere weet.
 705 Hi dedem ter zalen gereet
 Ende de vesschere Tierijn
 Roeyde wech ten huse sijn.
 Sijn wijf lach ende soechde haer kint.
 Doe seidi haer dese dinc,
 710 Hoe dat hi bider Goeds crachte
 Die twee kindere brachte.

+f° 4c.

- Die vrouwe was godevruchtech sere:
 Si nam de kindere biden ghere,
 Si gincse verwinden warme.
- 715 ‘Here Ayoel!’ seit si, ‘arme,
 Ende hoe jammerlijc eest u comen!
 Macharise moete God verdoemen,
 Dat hi dus sonder kerstenheit
 Dese kinder woude hebben bereit!
- 720 Si soegede de kinder vriendelike.
 ‘Vrouwe, bi Gode van hemelrike,
 Hier en mogewi niet langer bliven:
 Macharijs soude ons doen ontliven.
 Constant mine gebueren verstaen,
- 725 Die niemare soude saen
 Ten hove voer de heren comen,
 Dan worde ons allen dlijf genomen.’
 Doe soe seide svesschers wijf:
 ‘Alsoe wi best behouden dlijf,
- 730 ‘Soe vandet raden ende daertoe sien,
 Wat dat ons mach ghescien.
 Ic soude mi eer uten lande doen,
 Wullen ende sonder scoen,
 Ende laten mijn kint altemale,
- 735 Eer ic dese jonghe smale
 Liete verderven bi miere trouwe.
 Onse here ende onse vrouwe
 Souden ons eeschen haer kerstenheit.’ -
 ‘Trouwen, ghi hebt waer geseit,’

*

- 740 Seide de visscher Tyerijn;
 Sine dorsten daer niet langer sijn;
 Si reiden hem met groter crachte
 Ende voeren binnen der eerster nachte
 Over de Rone met groeter vaert
- 745 Ende daden hen te Venissien waert.
 Haer kint was wel naer
 Out deraldalf jaer:
 Dat spaende si ende soechde dander twee;
 Die moetheit dede haer dicke wee.
- 750 Doe de kinder waren tharen ouden,
 + Was hem de dienst wel vergouden.
 Soe langhe voeren si tsamen,
 Dat si te Venissiën quamen.
 Tierijn conste dienen wale.
- 755 Voer den coninc Gratien in de zale
 Quam hi; hi constem wel gelaten
 Onder hoghe liede, daer si saten.
 Hi groete den coninc milde
 Ende vraechde of hine onthouden wilde.
- 760 Hi seide: 'Vrient, wat condi doen?' -
 'Here, alsoe help mi sente Symoen,
 Ic can vesschen met netten,
 Ende een eten wel besetten,
 Dienen ende ter tafelen draghen,
- 765 Ende herde wel soe canic jagen.
 Oec canic vogelen ter rivieren
 Ende vaen wilde pluvieren.'

+f° 4d.

* Vs. 748 *Hs.* soech, vgl. 708 en 720. Onder de nieuwere dichters is Tollens niet vast in het gebruik van *zuigen* en *zoogen* Zie b.v. bl. 209 (der Volksuitg.) 'Der vrouw, wier borsten u hebben *gezogen*,' en 210: 'Ik heb het gebaard en *gezogen*' (uit: *De echtscheiding*) en vgl. 142: 'En het kroost niet liggen laat, waar natuur het heeft *gelegen*' (uit *De moeder*). - 763 *Een eten besetten*, bet. *eene spijs, een diner bereiden, gereedmaken, in orde brengen*. In denzelfden zin ook b.v. *Hs.* v. 1348, 60 c (*Jesaia* 38, 1): '*Besette* dijn huus, want du salt sterven.' - 764 *Hs.* Te dienne.

*

- Doe antwerde de coninc Gratien:
 ‘Vrient, al constu vanden mensten plien,
 770 Ic soude di onthouden gerne.
 Goets cnapen steet mi niet tontberne.
 Segt mi, dat u wel moet sijn,
 Sijn de jonghe kinder dijn,
 Die twee scoene, die dat wijf
 775 Bringt? si hebben soe scoene lijf.
 Hen was noyt arm knecht,
 Die wennen conste selke drecht.’
 Doe sprac de visscher Tyerijn:
 ‘Here, ic houdse over mijn,’
 780 Antwerdi den coninc nader sprake,
 Ende seide, ‘het doet mi noetsake,
 Dat ic uut minen lande moet sijn.
 Here, dese kinder sijn noch niet kerstijn.’
 Doe seide Gratien met desen:
 785 ‘Vrient, si selen kersten wesen.’
 De coninc ontboet sinen capelaen.
 Die priester doepese saen.
 De rike coninc Gratijen
 Dede alse edel man soude plien.
 790 Deen kint hief hi selve daer,
 Ende dander een ridder voerbaer.
 Deerste datter geheven was,
 Was geheten Thomas,
 Ende dander Manassier.
 795 Hen waren ghegeven presente dier,
 Alse selken heren wel betaemde.
 Want hi hem herde lettel bewaende
 Der groter eren enter vramen,

* Vs. 775 *bringt* d.i. *draagt*. Vgl. voor *dragen* = ons *brenghen*, *Ferg.* Gloss. 173. - 777 *drecht*, voor *dracht*, heeft in den nom. den umlaut, die in het mhd. slechts aan de verbogen naamvallen eigen is (Lexen 2, 1493). Vgl. 624 *de drachte*. ‘Reimnot’ zal wel de reden van het gebruiken van dezen ongewonen vorm zijn.

*

Daer si sident toe quamen:

800 Si worden coninc vercoren...

Fragment II.

+ Ende dat wapene draghen mochte.
 'Here,' seide Ayoel toten coninc Gratien,
 'Dese twee kinder die ter maeltijt dien,
 Biddic u, dat ghi met mi laet varen;
 805 Ans mi God, ic salse bewaren.'
 Doe seide Gratien de coninc:
 'In warendere u om gene dinc;
 Al haddicse gewonnen met minen live
 Bi minen wijflike wive,
 810 Ic ne ontseidse u niet met u te vaerne;
 Hen ne steeds oec niet te spaerne
 Te leerne dat ridders toebestaet.'
 De joncheers hoerden der heren raet:

+f°. 5a.

* Vs. 801. Het tweede fragment verplaatst ons aan het hof van koning Gratien te Venetië, waar Aiol na allerlei avonturen is aangekomen, en waar zijn beide kinderen, die hij niet kent, zijne aandacht trekken (Fransche tekst, vs. 10208 ± vlgg.). - 803 *Dien* zal wel *dienen* beteekenen moeten, als vs. 863, en gelijk men herhaalde malen vindt *wapen* voor *wapenen*, *Lanc.* passim, *reken* voor *rekenen*, b.v. *Wap. Rog.* 556, *Velth.* IV, 45, 47, en wij *beamen* voor *beamenen* zeggen. Vgl. fr. 10235: 'Li enfant andoi.. *servent* a la table le fort roi Grasien.' - 807 *in warendere*, d.i. *ik warende u er (van hen)*. *Warenen* heeft hier de bet. van *de vrije beschikking weigeren, ontzeggen* (vgl. 810), en wordt geconstrueerd met den 4den nv. van den pers. en den 2den nv. der zaak. Het woord komt ook voor in de vormen *waernen* en *weernen*, en is in dezen zin eig. een freq. van *weren*, belemmeren, beletten; vgl. *Wal.* 8754: Grote onnere.. so sal hier risen, *waernen* si ons van harre spise; *Velth.* V, 27, 14; *Oudem.* 7, 903. Over een ander mnl. *warenen* zie *Theoph.* Aant. op vs. 969. - 809 *wijflic* bet. *edel, van edelen aard, van aanzienlijke afkomst*. Zie b.v. *Vad. Mus.* 1, 81, 84 vlgg.; *OVI. Ged.* 2, 107, 173; 108, 214; *Denkm.* 3, 214, 49. - 813 *joncheers*, deze ongewone meervoudsvorm ook 879 en 1069; *joncheren*, 831.

- *
 Si waren utermaten blide,
 815 Dat si mede soude riden;
 Ende wapenden hen altemale,
 Dat daer was in de zale
 Ende binnen der stede ende overal.
 Die bosinen maecten groet gescal;
 820 Meneghe vrouwe ende damoysele
 Baden sonder riveele
 Over hare man ende hare kinder.
 Het porde algader ghinder
 Al dat daer was; si voeren voert.
 825 There lach buter poert
 Ende ontbeiden die van binnen.
 Daer moctemense saen bekinnen,
 Scoene banieren menegertiere.
 Op twee orsse rike ende diere
 830 Sat Tumas ende Manesier;
 Ghene twee joncheren fier
 Voeren Ayoele altoes bi.
 Ghene lantshere vri
 Besach die kinder herde vele.
 835 Sijn herte hadde gesijn vol spele,
 Haddi hem bemoet, dat sijn kinder
 Hadden geweest, die voeren ginder.
 Teerst dat si quamen bider stat
 (Over waer seggic u dat)
 840 Ende de coninc Gracien,
 Men ginc daer stellen engien,

* Vs. 816 Men zou verwachten *Ende het wapendem altemale*. - 821 Hier kan *sonder riveele* de bet. hebben van *droefte moede*, of althans *in spanning, onzeker over de toekomst*. - 829 en 30 in het *Hs.*: Sat T. ende Manesiere Op .II. (ook 831) orsse rike ende dier. - 833 *lantshere* hier in den zin van *iemand van koninklijke geboorte, prins*. Zoo ook vs. 556; *Grimb.* I, 4347; *Lanc.* III, 22074; *Brab.* Y III, 132 en 145. - 841 *Hs.* stelle.

*

Magnelen ende tribuken.

Daer moeste sine bliscap luken

Menech Sarrasijn inder stede.

845 Selken steen men daer worpen dede.

Die inde stat maecte selc gerochte,

Ende al verduwede dat hi gerochte.

De steene daer bedichte vlogen

Ute tribuken ende uut soghen:

850 Elc was gestelt na sinen engiene.

+ Doe bereiden hem de payene

Om te ridene buten mure

Ende te genietene der avonturen.

+f° 5b.

* Vs. 842 *magnelen*, werktuigen om reusachtige steenen te werpen en daarmee muren te beuken en te verbrijzelen; mlat *manganum*, vanwaar met den deminutief-uitgang gevormd werden mlat. *mangonellus*, it. *manganello*, ofr. *mangonel*; oeng. *magnel*, *mangnel*. Zie voorbeelden van het woord, dat ook in den vorm *mange* voorkomt, Oudem. 4, 243 vlg.; *Rijmb.* Gloss. op *magneel* en *mange*. Het woord is één in oorsprong met onzen voor vreedzamer doeleinden gebruikten *mangel*, hd. *mangel*, eng. *mangle*. Zie Halb. *Aant.* 143, en vooral E. Müller, *Etym. Wtb.* 2, 69. - *Tribuke*, hetzelfde als *ballista*, blijde. Aangaande den oorsprong van het woord bestaan verschillende gevoelens, zie Diez, *Wtb.* 1, 92; Scheler 445 op *trébucher*; E. Müller 2², 571 op *trebuchet*; mlat. *trebuchetum* (Duc 6, 1251) heeft natuurlijk voor de afleiding geen waarde, daar het zelf een gelatiniseerde vorm is. Ik voor mij zou, in weerwil van den mlat. vorm *tribocus*, niet ongeneigd zijn, om, met het oog op de sp. en it. vormen *trabuco* en *trabocco* met Scheler te denken aan eene afleiding van *trabs*. In elk geval is het woord één in oorsprong met fr. *trébucher*, hetzij dit ouder of jonger is dan het znw. - 843 *luken* kan hier slechts staan in de bet. *eindigen*, *een einde maken aan*, *staken*. - 844, 863, 887, *Hs. Sarr'*. - 847 *verduwen*, d.i. *verpletteren*, *vermorzelen*. Zoo ook *Rijmb.* 12703; *Segh.* 1462 Var.; vgl. Oudem. 7, 301. - 849 *soghe*, ons *zeug*. Het woord komt in deze beteekenis, nl. die van *belegeringswerktuig*, meer voor. Zie b.v. *Renout* 1543, waar men eene geheele verzameling van dergelijke voorwerpen genoemd vindt. Allerlei namen van dieren zijn op oorlogswerktuigen overgebracht. Zoo vindt men den *beer* gebruikt (Oudem. 1, 377); de *kat* (*Renout* 1543, Van Dale, i.v.); den *mol* (*Renout* 1543); den *ram* (*stormram*, fr. *bélier*); den *sperwer* (= *musket*, fr. *mousquet* = *mouchet* en *émouchet*, eig. *vliegenvanger* ([vlieger], cf. *vischer*), van *musca*, vlieg); de *slang* (*serpentijn*, *veldsling*); de *adder* (fr. *couleuvrine*, v. lat. *colubra*); de *valk* (it. *falconetto*), enz. - 853 *genieten der avonturen*, bet. *zijn lot afwachten*. Het is een klassieke term, dien men o.a. ook vindt *Lanc.* III, 15753. Stoke V, 591 staat hij in de gewijzigde opvatting van *deelen in iemands lot*.

*

- Doe si binnen gewapent waren,
 855 Ghereiden si hen sonder sparen
 Ende daden de porten ontsluten.
 Teerst dat sire quamen buten,
 Waren si stoutelike bestaen.
 De porte was hen ontdaen.
 860 Ayoel ende sine twee kinder
 Ondergingen hen de porte ginder
 Ende de coninc Gratien.
 Si voeren den Sarracinen dien:
 Men sloech op hem; si werden hem vaste.
 865 Noyt ontfinc man soe felle gaste.
 Ayoel sloech dat voer hem quam,
 Waest ors ofte man.
 Tumas ende Manesier
 Vochten alse twee leeuwe fier,
 870 Die hem onthouden jegen den spiet.
 Ayoele wonderets alsijt siet,
 Van den slagen die si sloegen,
 Ende tswert soe bagelike droegen.
 De coninc Gratien haddem doen leren
 875 Alderhande keren,
 Dat edelen man toebehorde.
 Si consten van orde torde
 Met bokelaers ende met swerden;
 Die scoene joncheers begerden
 880 Al te conne, dat ridderen bestoet.
 Gratien, de here goet,
 Deet hem leeren vriendelike:
 Noyt en quam hi in genen rike,
 Daer hi kinder soe wel leren sach;

* Vs. 854 *Hs.* weren. - 863 *dien*, hier, als vs. 803, wel = *dienen*, ironiek op te vatten, als *Rein.*
 I, 1598, en nog heden. - 880 *conne*, datief gerundii van *connen*.

- *
 885 Dat sceen daer wel op dien dach,
 Soe menegen als versloegen.
 De Sarrasine niet en loeghen:
 Men sloechse doet altemale.
 Hem en help halsberch no helm van stale,
 890 Sine moestenre alle bliven doet.
 God, die troestere es in alre noet,
 Vertroeste Graciene wale:
 Hi wan porten ende sale,
 Staden ende casteele al.
 895 Het gaf hem op groet ende smal
 Voert al sonder vechten.
 Sine mochten hem niet berechten:
 Gratien mannet met sinen lieden;
 Eer si danen scieden,
 900 Daden si kersten, die hem opgaven.
 + Doene wasser geen langer dagen.
 De coninc hadde gemannet sijn stede
 Met sinen mannen, die hire in dede
 Ende sine casteele; doe keerde hi
 905 Ende met hem menech ridder vri,
 Beide sciltcnapen ende knechten.
 Nu sal hem Baselie moeten berechten
 Met anderen volke dat hem sal comen.
 Casteele ende porten sijn hem genomen,
 910 Die hi gewonnen hadde te voren:
 Nu sal hijs clagen sinen toren,
 Alsoe hijs de waerheit heeft vernomen.
 Maer hem sal groete hulpe comen,
 Dat elken kersten wonderen mochte.
 915 Die soete God die ons cochte,

+f°. 5c.

* Vs. 900 vlg. *gaven: dagen*. Zie vs. 866 *quam: man*; 1040 *honden: sprongen*; 1048 *plegen: begeven*; 1084 *danc: hant* en de Aant. op vs. 152. - 905 *Hs. rr' vri*. - 912 *Hs. de w' heeft vernomen*. Het znw. *waer* = *waarheid* (in *waarzeggen* en *waarachtig* over, vgl. *Melib.* 614 e.e.) is onz, *dat waer* = *de waarheid*, Stoke I, 767; vgl. beneden 1029.

*

- Moete onteeren de Sarrasine!
 Wat leede ende wat groter pine
 Berieden si den coninc Gratiene,
 Die vermalendide payene!
- 920 Gracien es gekeert in sine borghe
 Blidelike ende heeft clein sorghe
 Om den toren, die hem naect saen.
 De heren hebben hem te gemake gedaen
 Int palas ende overal.
- 925 Onse liede hadden groet geval
 Na dat stoet hen somen,
 Dat hen torloghe soe es comen,
 Ende tsorcors van Ayoele den edelen man.
 De coninc hem vraghen began
- 930 Om sine name, dat hise hem seide.
 ‘Here,’ seiti, ‘bi waerheide,
 Ayoel soe benic genant
 In steden, daer ic ben becant.’
 Vorder en liet hi hem niet bekinnen.
- 935 De coninc danctem met groter minnen
 Der eren, die hi hem heeft gedaen.
 Dese tale heeft verstaen
 De vesschere, her Tierijn;
 Hi dede hem ten huse sijn,
- 940 Dat hi van den coninc helt.
 Sinen wive heeft hi getelt,
 Dat Ayoel es, die daer es comen.
 ‘Wat rade wert hier genomen?
 Willewine verbliden van sinen kinder?’ -
- 945 ‘En gewages meer no minder,’
 Seide de vrouwe, ‘godweet.
 Nemmermeer verwondi u leet,
 Dadise bekinnen algader

* Vs. 927 *Hs.* oorloghe. - 930 *Hs.* sinen; *doch* hise. - 944 *Van sinen kinder*, ongrammaticaal.

*

Ende den heren allegader.

950 Wi sijnre met comen te groter ere

+ Mijn herte mint de kinder sere.

Om gene dinc, die wesen mach,

En doeter ons af gewach.⁷

+f°. 5d.

De vesscher dede haren wille:

955 Si verholent beide stille

Ende na derre tale

Dedi hem weder ter zale

Tes conincs Gratiens hove,

Daer men met groeten love

960 Diende ter maeltijt int palas.

Ende doet na etene was

Ende de tafelen opgedaen,

Saghen si ter zee wert saen

Ende worden sciene geware

965 Van enen scepe, dat quam dare.

Daerinne stonden twee zele;

Ane de baniere kinden si wele,

Die boven anden maste blayde,

Alsoe si metten winde wayde.

970 Si bekinden teeken sniemen

Ende bereidem daer ten riemen

In de galeide met groeter vaert.

Die daer quam te lande waert,

Dat was des conincs swaselinc.

975 Hier seldi horen vremde dinc

Van enen herde fellen kere.

Hi was coninc ende overhere

Van Mersaelien ende Eggermort:

* Vs. 955 *verholen* voor *verhalen*; door invloed der vocaal van het deelw.; vgl. ons *schoor*; *zwoor*, 17de eeuw *wrook*, mnl. *bequolen* (*Rincl.* 341); ook hoort men: ‘dien zij *aanbevolen*’ voor *aanbevalen*. - 973 *Hs* quamen. - 976 *herde fellen* onduidelijk. - 977 Na *coninc* schijnen nog een of twee letters te staan, doch 't is mogelijk, dat die geëxpungeerd zijn. Ook *coninc* zelf is moeilijk leesbaar, zoo ook *overhere*.

- *
 Hem behoerde meneghe port
 980 Op de marine ende menech lant.
 Over fel wassi becant.
 Herijn was sijn name.
 Hoert waertoe hi gerne quame:
 Coninc te sine in dat lant.
 985 Van Gode moet hi sijn gescant,
 Want verranesse wildi plien.
 Den goeden coninc Gracien
 Micti te vergevene met venine.
 Hi duchte clene der hellen pine.
 990 Sire suster micti alsoe te doene
 Ende Florenten der scoene,
 Der scoenster joffrouwen, diemen vant.
 Dus waendi wel hebben dlant.
 V^c man bi ghetale
 995 Brochte hi tarnassche wale
 Ende twee kinder van fieren sinne.
 Hoe lettelt weet de coninginne
 Haers boeders felle kere!
 Gratien dedele here
 1000 Ontfinc sinen swaselinc wale.
 + Vriendelike met sueter tale,
 Ende Floretten moeder de coninginne
 Ende de joffrouwe met bliden sinne,
 Si hiet haren oem wale sijn comen
 1005 Ende hare twee neven; daer wert ghenomen
 Groete ware van sinen lieden.
 Niemen en soudu bedieden
 De groete feeste die daer was
 Beide in de zale ende int palas.
 1010 De coninc waent dat hijt heeft vernomen

+f° 6a.

* Vs. 990 *doene: scoene*. Volgens Franck ongeoorloofde assonance (*Zeitschr. f. D. Alth.* 27, 39 vlg.), doch die ook vs. 498 (*Hs.*) voorkomt.

*

- Ende hem te hulpen es comen
 Jeghen de Sarracine, waenthi wale,
 Om sine ridders altemale.
 Het was scoene volc dat hi brochte
 1015 Ende dat wel orlogen mochte.
 Die vanden lande waren vroe,
 Dat hen selke hulpe quam toe,
 Want si waenden alle tsamen,
 Dat si hen te hulpen quamen.
 1020 Men ontfinse wale;
 De feeste was groet inde zale.
 Des morgens alst began dagen,
 Ghereidem Ayoel ende voer jagen
 In een wout, hiet Bonifael.
 1025 Ayoel de here noyael
 Was getrouwe met herten fier;
 Soe was Tumas ende Manassier.
 Noyt hadden kindere man soe lief,
 Bedi seecht waer de brief;
 1030 Want men leset in latine:
 Om engeenrande pine
 Noch om lief noch om smerte
 En mach liegen getrouwe herte.
 De kinder gereidem ter jachte mede
 1035 Ende voeren met Ayoele ter stede.
 Si leden berghe ende dale.
 Doe si quamen te Bonivale,
 Int wout, dat groet was ende wijt,
 Ontbonden sise in corter tijt,
 1040 Die daer quamen metten honden.
 Teerst dat si uten letsen sprongen,
 Worden si van enen ever geware;
 De honde husde hi harentare:

* Vs. 1014 *Bringen* d.i. *meebrengen*; zoo ook 995 en 711. Zie de aant. ald. - 1039 *Hs.* si. - 1041 *letse* d.i. *strik, knoop*, ons *lis* of *lus*.

*

- Soe scoene jacht heeftmen seldom gesien.
 1045 Die ever settem vaste ant vlien.
 Ayoel volgede hem vaste an,
 Men vant lettelt enegen man,
 Die bat der jachte conste plegen.
 Die honde soudende node begeven
 1050 Den ever, ende volchden hem naer;
 + Al was hi vet, hine was niet swaer,
 Int wout soe dedi vele kere.
 Soe langhe jaechden dedel here,
 Dat hine met sinen spiete doerreet;
 1055 Want dyser in sine huut sneet,
 Al waest starc ende dicke:
 Hi brachte den steke te ghemicke.
 De herte cloefdi hem ontwee.
 Doene letti min no mee,
 1060 Hi sette den horen an sinen mont
 Ende dede Tumase cont
 Ende Manessiere, die met hem quamen.
 Doe si den horen vernamen,
 Wisten si wel dat dever was gevaen,
 1065 Ende gingen vaste met sporen slaen
 Ende volgeden den weghe voert,
 Daer si den horen hebben gehoert.
 De jagers volgeden vaste mede;
 Die scoene joncheers bede

+f°. 6b.

*

Vs. 1047 *lettelt enech* d.i. *bijna geen*. *Lettelt* kan in deze en dgl. uitdr., als *lettelt goet*, *lettelt iemant* (*Segh.* Gloss. op g o e t) als adverb. worden opgevat met de beteekenis *zelden*. *Amand* I, 1508 b.v.: 'Dat *lettelt yemant* so langhe leeft,' kan evengoed vertaald worden 'dat *zelden iemant*,' als 'dat *bijna niemand* zoo lang leeft.' - 1057 *te ghemicke bringen* d.i. *op de juiste plaats toebrengen*. Over *bringen* zie op vs. 711. *Gemic* znw., en *gemicke* bnw., zijn in 't mnl. niet zeldzaam, maar wel de uitdr. *te gemicke*. - 1069 *joncheers*. De woorden die in 't mnl. hun mv. op *s* vormen, zijn nog zeldzaam; vreemd is het dat ook *joncheer* er toe behoort. Zoo ook 813 en 879; doch 831 *joncheren*. - 1072 De nieuwe afdeeling in het *Hs.* begint bij vs. 1072 in plaats van bij 73.

*

- 1070 Hadden gevangen een hert ende een ree;
 Sine letten niet mee,
 Alse Ayoel de kinder sach comen.
 De jagers hebben den ever vernomen,
 Ende turstene in corten stonden.
- 1075 Maer men gaeft den honden,
 Dat sire af te hebbene plagen.
 Ayoel en woude niet langer jagen:
 Hi sach wel, hi hadde venisoens gnoech,
 Die dach was nochdoe vroech,
- 1080 Sine maecten geen langer beeden,
 Si keerden binder steden.
 De coninc Gracien wert doe
 Vanden venisoene vroe.
 Ayoele wiste hijs groeten danc
- 1085 Van der jachten; altehant
 Gincmen braden dat venisoen,
 Coken ende garsoen.
 Groet was de feeste op dien dach,
 Want men lievelike plach
- 1090 Des heren, die daer es comen,
 Want niemen heeft vernomen
 Sonder hi ende sine kinder,
 Bi wat redenen hi was ginder;
 Sine ridders haddent in dien verstaen,
- 1095 Dat hijt in dogeden hadde gedaen,
 Om te helpene den coninc.
 Sine peinsden niet om selke dinc,
 Die hi begeerde, hare here.
 Veertien daghe of lettet meere

* Vs. 1075 *de ingewanden* nl. - 1079 *dach* en *doe vroech* zijn niet zeker. - 1087 *coken*, mv. van *coke*, lat. *coquus*; wij uitsluitend *koks*. Zie Oudem. 3, 458. - 1089 *lievelike enes plegen*, d.i. *iem. eer bewijzen, hem vriendelijk bejegenen*, vgl. vs. 19. *Een lievelike ontfaen* komt meermalen voor in 't mnl. Zoo b.v. boven vs. 269; *Amand.* I, 5881; *Sp.* I⁷, 65, 106; I⁸, 3, 6; 7, 5. - 1091 *Hs.* xiiij.

- *
 1100 Was de verrader daer te hove,
 + Daer men hem diende met groten love.
 De feeste was daer menechfout. +f°. 6c.
 Hi voer hem mergen int wout,
 Dat Bonivael was genant,
 1105 Want men geen scoenre en vant
 Noch beter jachte te wilden dieren.
 Der Ayoel, die goedertieren,
 Voer hem daer mergen mede.
 Hen was ridder in al de stede,
 1110 Sine prijsden, die Ayoel saghen:
 Hi conste soe wel jaghen
 Ten wilden everen dan,
 Het wonderde meneghen man,
 Dat hi was soe volmaect,
 1115 In allen dogeden wel geraect.
 De heren jageden alle dagen.
 Herde wel bequam hem diagen,
 Den quaden fellen tyrant,
 Ende dat hijt daer soe scoene vant,
 1120 Beide lant ende foreest,
 Want hi herde cleine vreest,
 Hine saelt hebben altemale.
 Eens dages keerdi ter zale:
 Vanden lantscape was hi vroe;
 1125 Mocht hem comen alsoe
 Alse hi peinst, so ware hi blide.
 Men maecte daer blide tide;
 Men leide tafelen sonder waen.
 De hoechste gingen voren dwaen
 1130 Na den coninc ende de vrouwe.
 Ayoel de getrouwe
 Dwoech daerna ende Herrioen

* Vs. 1128 *Tafele leggen* d.i. *maaltijden aanrichten*, eig. *de tafels op schragen plaatsen*, overeenkomstig de middeleeuwsche gewoonte. Zie voorbeelden Oudem. 4, 71.

- *
 Ende daermede een hoghe baroen,
 De hertoghe lovelijc,
 1135 Die here was van Brusewijn.
 De coninc bestont hem naer;
 Hi hadde dorloghe swaer
 Metten coninc helpen houden;
 Hi was Godevert gescouden,
 1140 Alsoe was hi genaemt,
 Want hem edelheit betaemt
 Ende miltheit ende hoveschede.
 De coninc Gracien dede
 Ayoele hem sitten bi;
 1145 In dander side Herri.
 De hertoghe sat der vrouwen naest.
 Daer en was niet gehaest
 Vander maeltijt; men diender wale.
 Daer was groete feeste in de zale:
 1150 Men gaffer negentien gherechten,
 + Deen naden anderen; de sciltnechten
 Dienden daer met groten love,
 Alsoe men pleet te selken hove.
 Tumas constem gelaten wale
 1155 Te dienne; metter scoenre scale
 Scinkedi den coelen wijn
 Graciene den coninc fijn
 Ende sire vrouwen der coninginnen.
 Bi hem stoet met soeten sinnen
 1160 Sijn broeder Manassier.
 Ayoele den here fier
 Diendi, alsi wel conste.
 Ayoel, die hem wel onste,
 Ende sire kinder gedochte, verseece:

+f°. 6d.

* Vs. 1139 *scelden* in de bet. *noemen* is in 't mnl. niet zeldzaam. - 1150 *Hs.* XIX. - 1153 *pleet*, l. *plet* of *pleget*? Of is *pleet* mogelijk? - 1164 *Hs.* *kinder* ontbreekt.

*

- 1165 Wat si daden, hem wel geleec,
 Ende hi qualijc eten mochte,
 Alsi siere kinder gedochte,
 Want hi waent dat de sine,
 Daer hi omme doget groete pine,
 1170 Waren verdronken ter Lozane,
 Alsoemen hem dede te verstane.
 Hi hadde die gehouden over sijn,
 Ende de jonghe Tierijn,
 Dien si hilden over broeder,
 1175 Waende wel, dat si een moeder
 Hebben ende enen vader:
 Neen si, sine slechten niet te gader,
 Wat dat geen wonder en was.
 Bet voert diende int palas
 1180 Die sone des verrader.
 Hi wiste wel algader,
 Wat dat daer gebrouwen was;
 Een gerechte, alsict las,
 Dat voer den coninc soude comen,
 1185 Heeft de verrader genomen,
 Ende veninet, alse hi hem keerde;
 Alsoe alse hem sijn vader leerde,
 Dedijt ant gerechte saen.
 Tumas heeft tgerechte ontfaen:
 1190 Het doctem een deel te vet,
 Mer een ander onderreghen bet
 Brachte een ander seriant.
 Thumas wisseldet te hant
 Ende deet staen voer sinen here,
 1195 Want hi kinde wel de kere,

* Vs. 1171 *Hs.* hen. - 1172 begrijp ik niet. - 1174 *Hs.* waenden. - 1178 onverstaaenbaar. - 1191 Wij spreken nog van *een goed* doorregen *stuk vleesch*, d.i. waarin vet en mager in behoorlijke evenredigheid en afwisseling aanwezig zijn. Zoo ook *Lanc.* II, 45736 'Enen harts *onderregen*.' - 1193 *Hs.* wisselde de hant.

*

Welc hem best bequam.
 Tgherechte, dat hi teerst nam,
 Dedi voer den hertoghe staen.
 Sijn scotelgenoet, sonder waen,
 1200 Was Florette, sconincs dochter....

Reeds bekende Aiol-fragmenten¹⁾.

Indien men aan deze fragmenten het praedicaat ‘Middelnederlandsch’ geeft, moet dit met eenige reserve geschieden, want het dialect, waarin zij geschreven zijn, is een geheel ander dan dat, waarin de meeste mnl. gedichten zijn te boek gesteld; het werd nl. gesproken in de provincie Limburg, aan de Duitsche grenzen. Doch gelijk wij de zoogenaamde Karolingische of Wachtendonksche psalmen, waarvan het zeker is, dat zij buiten de grenzen van ons tegenwoordig vaderland zijn geschreven, O u d n e d e r l a n d s c h e psalmen kunnen noemen, en de *Servatius* van Veldeke, alsook het door Meyer uitgegeven

* Vs. 1196 *welc*, d.i. *wat van beide*. Zie *Ferg.* Gloss. op *w e l c*. - 1199 *scotelgenoot* komt elders in 't mnl. niet voor.

- 1) Dr. F. Deycks, *Carminum Epicorum Germ. Saec. XIII et XIV fragmenta* pag. 32-39. - Dr. W.J.A. Jonckbloet in *Beatrijs en Carel ende Elegast*, bl. 145 noot. - *Aiol*, Chanson de geste, publiée par J. Normand et Raynaud, Introduction XXXV-XXXIX. - E.W.L. Eyssonius Wichers, *Over den Aiol*, in *Dietsche Warande* VII, 444-456. - Dr. W. Bisschop, *Aiol*, ald. bl. 457-468. - Dr. J.H. Bormans, *Fragments d'une ancienne traduction ou imitation en vers thiois de la chanson de geste d'Aiol*, in de *Bulletins de l'Académie Royale de Belgique*, 2 serie, Tome XV, 177-275. - Dr. G. Penon, *De Aiol*, in *Nederl. Spectator* 1878, bl. 158. - *Aiol et Mirabel und Elie de Saint-Gille*, herausg. von Prof. Dr. W. Foerster, 1882. In deze uitgave komen de hier opnieuw uitgegeven fragmenten voor bl. 522-542.

Leven van Jezus en de slechts in Handschrift bestaande *Limburgsche Sermoenen*¹⁾ tot de Mnl. letterkunde gerekend worden, hoewel de taal er van veel verschilt van die van Maerlant, Hein van Aken en Stoke, d i. van Vlaanderen, Brabant en Holland, zoo kunnen ook deze *Aiol*-fragmenten als tot de Mnl. letterkunde behoorende worden beschouwd, en geacht worden een der vele dialecten van het Dietsch in de Middeleeuwen te vertegenwoordigen.

Dat het dialect van deze *Aiol*-fragmenten met dat van den *Servaes* de grootste overeenkomst vertoont, zal o.a. uit de volgende eigenaardigheden blijken. Er heerscht overeenstemming in het gebruik van *er*, mnl. *ver-* (*ergaen*, *A.* 409; *Serv.* I, 1543, 2707; II, 622; *er veren*, mnl. *vervaren*, *A.* 497; *S.* II, 1913); - van *ê* door umlaut voor *â* (*erveren*, *A.* 4973; *geseet*, *A.* 388, 561; *neken* *S.* I, 2409; *gewede* I, 719; *geedoet* (mnl. *gadoot* II, 342)), vgl. *Taal- en Letterb.* V, 173 (over de *Limb. Sermoenen*); - van *ol*, *al* voor *ou* (*A.*: *wolde*, *solde*, *walde*, *behalde*, *balde* enz., *S.*: *wolden*, *walden*, *halden*, *alder*, *scolde*, *balde*, enz.); - van *lachte* en derg. vormen voor *leide* (*lachte*, *A.* 332, 441; *belachte* 452; *sachdi* 137; *gelacht* *S.* II, 847; *wedersacht* II, 2599); - van *vorte* (*Limb. Serm. vorgte*), mnl. *vrocht*, hd. *furcht*, ndl. *-vrucht*, *A.* 366, 500, 565, vgl. 365; *vorten* *S.* I, 2309; - van *sich* (*A.* 359, 366, 392; *S.* I, 310, 312, 322 en passim); - van *wie*, mnl. *hoe* (*A.* 483; *S.* I, 469 en passim); - van *van danne*, hd. *von dannen* (*A.* 58, 122; *S.* I, 439, 1895 enz., en *hinne* voor *henen* (*A.* 419; *S.* I, 2552, 2853)); - van *went* (mnl. *tes*, *onthier ende*, in dial. ook *hent* en *ment*), wel hetzelfde woord als ons *want*; ook got *unte* vereenigt de beide beteekenissen (*A.* 312, 420, 521; *S.* I, 596, 1939, 2012, 2725); - van bijw. op *-tlike*, als *minnentlike* (*A.* 222; *S.* I, 722, ook *Limb. Serm.*, zie *T. en Letterb.* V, 183); - van *schijn* voor mnl. *anscine* (*A.* 76; *S.* I, 544, 764, 2213); - van *entgegen* (*S. intiegen*, *A.* 39; *S.* I, 1435,

1) Zie *T. en Letterb.* V, 169 vlgg.

1564, 1909; vgl. *A.* 187, 367 *enboven* en ons *daar-entegen, daar-enboven, hier-enbinnen, daer-entusschen*, en andere met *en* samengestelde bijw.); - van *hie* (*A.* 116; *S. I.* 903, 1205, 1782 (ook *hij* geschreven, vgl. *A.* 19 *hijr*); - van *ovel*, mnl. *evel, oevel* (*A.* 285; *S. I.* 113, 2095); - van *si* als acc. plur. (ook in het gewone mnl. niet zeldzaam) en fem. sing. - van *hoem* (in *A. oem*¹⁾) voor *hem*, e.a.m.

Van de overige eigenaardigheden onzer fragmenten wijzen op een Limburgschen tongval: het uitsluitende gebruik van *bet* in de bet. *met*, dat volgens Bormans (*Bulletins* XV, bl. 208) nog tot voor korten tijd in de omstreken van Sint-Truyen leefde; de schrijfwijze *u* met eene *o* er boven voor mnl. *oe, o*, en soms voor *u* (vgl. *Limb. Serm.* in *T. en Lettb.* V, 172 en 174). Al deze dialectische eigenaardigheden zijn in overeenstemming met de plaats, waar de fragmenten gevonden zijn van den roman, welke ongetwijfeld niet zeer wijd verspreid is geweest. Daarover straks nader.

Bewijzen van Duitschen invloed vinden wij in het gebruik van allerlei woorden en vormen, welke in mnl. teksten zeer zelden of nooit voorkomen, als *dinsen* (302); *winster* (= linker, 303); *uter* (= hd. *ausser*, 443, 469); *tegegen* (35); *wage* (hd. *wog*, 467); *gesune* (= *aangezicht*, 608); *michel* (mnl. *mekel*, 404, 430; eene enkele maal ook in zuiver mnl. teksten); *gar, gare* (hd. *gar*, 361, 450); *moedersoem* (= *putensone*, 574); *harm* (*leed*, hd. *harm*); *twene* (m. mv. van *twee*: 435, 437); *terenden* (= *verscheuren*, 361); *went, entgegen, sich*, enz., waarover, voor zoover noodig, meer in de Aant.

Over de vraag, of wij met eene omwerking der andere fragmenten te doen hebben, dan wel of het omgekeerde plaats heeft gehad en de andere fragmenten eene omwerking van deze zijn, zie boven bl. 211. De tijd der vervaardiging van den Franschen *Aiol* in den vorm, waarin wij hem bezitten, en waarin wij duidelijk twee ongelijksoortige, ook in metrum verschillende

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

deelen kunnen onderscheiden¹⁾, wordt door de Fransche uitgevers van dien tekst in het begin van de 13de eeuw, door Foerster iets later gesteld²⁾. De mnl. tekst zal dus in of tegen het midden dier eeuw zijn opgesteld, en niet in het begin, zooals Bormans wil. Of de vertaler de ons bekende redactie van het fr. gedicht voor zich gehad heeft, dan wel eene andere, is niet met zekerheid uit te maken³⁾. Er zijn hier en daar kleine afwijkingen in de eigennamen en in de voorstelling der feiten; ook heeft het mnl. enkele episoden, die in den fr. tekst niet worden aangetroffen. Doch het is moeilijk te zeggen, of die afwijkingen gesteld moeten worden op rekening van den vertaler, die zich willekeurig eenige veranderingen veroorloofde en tamelijk vrij met zijn origineel omsprong, dan wel of de redactie, waarnaar hij vertaalde, die afwijkingen reeds had; in geen geval kan zijne redactie zeer veel verschild hebben van die, welke wij bezitten. Over de waarde van den Franschen tekst behoeft hier geen oordeel te worden uitgesproken; slechts moet hier de vraag beantwoord worden, in hoeverre de vertaler voor zijne taak berekend was. Zelfs uit de weinige fragmenten, die over zijn, blijkt zonneklaar, dat de vertaling hem vrij veel moeite kostte, en dat hij zich om zuivere en vloeiende taal weinig bekommerde. Behalve de gewone Fransche basterdwoorden (*bataille, culte, place, lumiere, creihieren, force* e.a.) vinden wij bij hem ook zulke, welke bij geen andere schrijvers worden aangetroffen, als *cittel* (fr. *coutel*) 47; *tripiere* (fr. *tripière*) 92; *andolihe* (fr. *andouille*) 104; *atzemant* (mnl. *gegare*) 349; *a divide* (mnl. *te poente*, zelf een basterdwoord) 348, *pungiant* of *puntianz* (mnl. *pongijs*, zelf een bastw.) 323, 602; enz. Ook is zijne vertaling niet overal nauwkeurig, soms zelfs geheel verkeerd, eene enkele maal onbegrijpelijk, daar hij zelf het Fransch niet verstond. Vgl. b.v. Fr. tekst 2541: ‘un chevalier, qui

- 1) Vgl. W. Foerster, *Aiol et Mirabel*, Einleitung XXXII vlgg., vooral XXXIV.
- 2) Ald. bl. XXXVI; Introd. der uitgave van Normand en Raynand, XXXIX.
- 3) Vgl. Foerster, ald. bl. XXXV vlg.

est *faés*' (d.i. *betoverd*), met *Aiol* 5: 'een ridder - die *van feien* is geboren', en Fr. 2786: '*Le pan de son mantel se li tendi*', met *Aiol* 151: '*sijn cussen*¹⁾ heft hi opgenomen'. Doch het is altijd nog mogelijk, dat hetgeen ons eene onjuistheid toeschijnt, in werkelijkheid eene afwijking is van de redactie, die de vertaler voor zich had, en om billijk te zijn, moeten wij ons herinneren, dat zelfs een man als Maerlant nu en dan zich in den zin van een fr. of lat. tekst deerlijk vergist. Wij willen dus niet te hard oordeelen, maar kunnen, dunkt mij, met volle recht beweren, dat de vertaling, wat Bormans ook zegge, zich niet boven het middelmatige verheft.

Ten slotte nog een enkel woord over de fragmenten zelf en hunne lotgevallen. Nog in 1855, toen Jonckbloet zijne *Gesch. der Mnl. Dichtkunst* voltooide, was van eene mnl. bewerking van den *Aiol* niets bekend. Eerst in 1859 verscheen het eerste fragment (hier fragm. V) in het bovengenoemde boekje van prof. Ferdinand Deycks te Munster. Het bevat 218 heele regels en eenige halve, welke door Deycks waren weggelaten, doch door Bormans in de *Bulletins* uitgegeven zijn. Het zijn twee perkamenten bladen met 22 regels op elke bladzijde, en de verzen loopen door, alsof het proza was; het einde van een versregel is slechts door een punt aangeduid. Deze laatste eigenaardigheid, welke in onze mnl. handschriften van poëtische teksten zeer zeldzaam is, wordt in al de fragmenten zonder uitzondering gevonden; en daar ook het fraaie schrift overal dezelfde hand verraadt, kan men met zekerheid besluiten, dat de fragmenten van een en hetzelfde hs. afkomstig zijn. Deycks had aan den roman, waartoe de fragmenten behooren, den naam *Makaris* gegeven, doch Jonckbloet herkende er het eerst fragmenten in van een mnl. *Aiol*²⁾. Naderhand is dit fragment uitgegeven door Bormans in de *Bulletins*, bl. 267-274, en door Eyssonius Wichers in *D. Warande* VII. Onder aan bl. 2 v° staan de

- 1) Hs. *cussen* met een *o* boven de *u*.
- 2) *Beatr.* en *Carel en Eleg.* bl. 145 noot.

volgende woorden: ‘Altare S^t. Mariae et Nicolai N°. 15’, en daarnaast ‘Register van den Altaer tot Bouckum, 1580’, terwijl men op bl. 3 v° deze woorden leest, met eene hand uit de 18de eeuw geschreven: ‘Register van 't benefitie tot Boukkout’. Men ziet hieruit, dat de fragmenten gediend hebben als schutbladen van een kloosterregister in het graafschap Los of Loon, in Belgisch Limburg. - In 1863 vond de Heer Dr. De Borman bij een boer te Vliermael, een dorp bij Hasselt in Limburg, het II^{de} fragment mijner uitgave, bestaande uit een paar perkamentstrooken. Hij stelde de fragmenten ter beschikking van prof. Bormans in Luik, die er een nieuw fragment van den mnl. *Aiol* in herkende. Deze liet het drukken in de meergemelde *Bulletins*, bl. 206, met een facsimile (bl. 274) en aantekeningen. Later heeft Bisschop het besproken en laten afdrukken in *D. Warande* VII. De perkamentstrooken waren gebruikt bij het inbinden van een register van het gerechtshof te Diepenbeck, dus weder in Belgisch Limburg.

De overige fragmenten waren eveneens door Deycks gevonden, maar niet uitgegeven: hij heeft ze (fragm. I, III, IV, VI en VII) met het boven besproken fragment V aan prof. Bormans geschonken. Voor een paar jaren zijn al deze fragmenten te gelijk met het hs. van den *Servaes* van Veldeke, door Dr. Stanislaus Bormans, Archivaris te Namen, zoon van den overleden Hoogleeraar, aan de Bibliotheek der Leidsche Universiteit ten geschenke gegeven. Voor mijne uitgave heb ik al de fragmenten opnieuw gecollationneerd. De lacunes in den tekst heb ik hier en daar trachten aan te vullen, doch deze misschien allesbehalve goed geslaagde pogingen heb ik steeds door cursiefschrift aangeduid. Aan den voet der bladzijde vindt men bij de uitgave der fragmenten, die nu volgen, behalve eenige aantekeningen over merkwaardige woorden enz., steeds de verzen uit den fr. tekst opgegeven, die met de mnl. overeenkomen.

Fragment I.

*

- + ...n dor end dore
 Bet dien so riet Aiol *vore*.
Die wert seide: 'Hort, gi heren
 Ic sie hijr einen *ridder keren*
 5 *Die van* feien is geboren.
 So weinet lijf *si te horen*,
Ic wil em secgen minen wille.
Junchere', seit hi, '*hout al stille*,
 ..... des ic wille vragen.
 10 In minen *huse sonder sage*
Sijn twe gegaderet bet spele;
 Die ein hi *hevet verloren vele*,
Hi seget ende claget mi
 Dat em *unrecht gesciet si*.
 15 *Junchere*', seit hi, 'siet die steine;
 Van *allental so is die eine*
 Gelijc die ander, so men tellet,
 ..... unsten vellet.
 Dat recht suldi hijr *afsagen*:
 20 *Dat ordeil* is an u gedragen'.

+f°. 1 v.

*

Het eerste fragment verplaatst ons in de stad Orleans, waar Aiol door de burgers en straatjongens bespot en uitgejouwd wordt. Ook de dikke slagerin Hersint en andere vrouwen nemen hem in het ootje, totdat het eindelijk Aiol gelukt de poort te bereiken, welke hem met behulp van een burger geopend wordt; daar buiten vindt hij de vier roovers, die hij reeds eerder had willen bevechten, ware het hem niet door den Koning belet, die bevel gegeven had, hem de poort niet te openen. - Vs. 1-19 = fr. vs. 2538-2558. - *Bet*. praep. met den 3den nv., met dezelfde bet. als *met*, onl. *bit*, *bet* (Heyne, Gloss. 108). Het leeft nog heden in enkele dialecten. Zie *Bulletins* (boven bl. 255 noot) bl. 208. - 3 Hs..... n de hort. - 5 Vgl. boven bl. 258. Het daar vermelde fr. part *faés* is van het van *faé* (lat. *fatum*, fr. *fée*) afgeleide ww. *faer*, *feer*, d.i. *enchanter*, *douer*. Het is mogelijk, dat de vertaler heeft willen zeggen: Die van demonen (fr. *fae*, *feie* = démon, Burguy 154) afstamt. - 9 Hs. - 1 des ic w.v. De eerste letter is misschien de helft van eene *n*.

*

- Aiol hi seide; ‘*Lieve here,*
*War toe*¹⁾ mi sulke mere?
 Want ic nie do. *spel gesach,*
*Als ic vorwar*¹⁾ geseegen mag.
- 25 Gi sulets¹⁾ *liever vele vragen*
 Die bet u an dien brede lagen.
So wat si u te voren lecgen,
 Dat haldet sunder wiedersecgen’.
Aiol voert began te varne.
- 30 Hi quam gereden *sunder sparne*
 Dar hi die vleischouwer gesag
 End dar..... lach.
 Si onderwurpen sich bet *lungen,*
Die liede, alden ende jungen;
- 35 Te gegen *Aiole, dat was scande,*
*Si droegen*¹⁾ *lungen* in dien handen.
 Die..... den,
 Wurpen dar hi vort solde *riden.*
 ..... dar entgegen hiem,
- 40 Dar hi die.....
 + ... wurpe met untsiene.
 Gevader *Pieter, tis groet verdriet,*

+f° 1. v^o

* Vs. 21-28 = fr. 2559-62 (vs. 2562-80 komen in 't mnl. niet voor). - 23 *do*, zoo staat in het hs. Men zal wel *dat* moeten lezen. - 26 *brede*, dat. van *bret*, hd. *brett*, mnl. *bert*, ons *bord* wat de beteekenis betreft, doch het is niet uitgemaakt, dat *bret* en *bord* etymologisch hetzelfde woord zijn. Hoogstens staan zij tot elkaar in ‘ablautverhältniss’. Zie Grimm, *Wtb.* 2, 374; Weigand 1, 248 en 263; Kluge 35 en 38. - 33 *Sich* (mnl. *hem*) *onderwerpen*, met een ander *onder* samengesteld dan ons *zich onderwerpen*: het eerste, = lat. *inter*, drukt hetzelfde uit als *onderling*; het andere, = lat. *infra*, bet. hetzelfde als *sub*; ons *onderwerpen* = fr. *assujettir*; vgl. Ndl. Wdb. op *onder* (1ste en 2de Art.). - 29-32 = fr. 2580-3. - 33-40 niet in 't fr. - 42-49 = fr. 2584-95. - 47 *Gescinnet* van *scinnen* voor *scinden* in de bet. *villen*; hd. *schinden* (zw. en st.), ohd. *scintan* (slechts zw.); vgl. Kil. en Van Dale i.v. en vooral het met onzen vorm geheel overeenkomende nnd. *schinnen*; Teuthon. *schynnen*. Het woord is een denom. van een znw., dat de bet. *huid, vel* had en o.a. in het eng. *skin* bewaard is. Zie E. Müller 2, 397 en Weigand 2, 577. - 42-49 = fr. 2584 - 95.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

- *
*Sprac Eldrei, dat hijr nu nis niet,
 Die wi alle kennen wel.*
 45 War em gescerpēt syn cittel,
 Hi su.....
 Gescinnēt schiere in curten tide.
 So..... solde
 Te voerne¹⁾ goet¹⁾ so war men wolde'. -
 50 'Gi heren', seid Aiol, 'laet bliven
 B.....ven,
 U vleisch dat slaet ende *vercopet*
Vele liever dan gi overlopet
 Bet uwen spotte mi *mijn lijf*,
 55 *Die bem ein arm* man, ein caitijf.'
 Te hant si namen.....
 ..... oen¹⁾ berouwen sere.
 Van danne riet *nadat Aiol*,
Die droeve was ende tornes vol,
 60 Want sine.....
Bespotten groten ende cleine,
 Dat hi.....
 Basiles sprac: Huwe gevader
 Bisie.....
 65 Die wel geliket einen spiere
 Die he..... in den walde
 Gelaten dar hi si behalde.
 Ic.....groene¹⁾
 Geleiden dumbenheit te doene¹⁾.

* Vs. 45 *cittel*, fr. 2593 *coutel*. - 50-57 = fr. 2596-2603. - 58-73 komen in den fr. tekst niet voor. - 53 *overlopen*, hd. *über einen her fallen*. De gewone bet. van *overlopen* in 't mnl is *overvallen*, en deze is hier ook niet geheel ongepast, doch het is niet geheel zeker, dat mijne aanvulling van vs. 54 de juiste is. - 63 *gevader*, 1. *gewader* (zoals ik vroeger in vs. 60 meende te moeten aanvullen)? Doch het mv. *gewader* komt noch in 't mnl. noch in het mhd. voor. - 69. De vorm *dombenheit* komt mij ongerijmd voor (vgl. 71); misschien te lezen *dombcheit*, mhd. *tümbicheit*, onverstandigheid, domheid (Lexer 2, 1566)? - *Geleiden* is mij duister.

- 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.

- *
 70 .....geroeken¹⁾
 Dat si dumbheit iet *versoeken*.
 .....ende vrie
 Dat is van u grote *stouternie*,
Dat gi ons volc willet verslaen,
 75 Dat kersten is *gedaen*.
An uwen wapen is it schijn,
 Dat gi swart ende lelic.....
 ..... bet venine;
 Dat han gedaen die *Saracine*,
 80 ... dar mede wert gewunt
 + Hine v.....nt;
 Forreis, ic wane, was u vader,
 So wat wi secgen *allegader*,
 Hi wert van uwer hant gewroken,
 85 Noch *eer* complie si gesproken.
 Doe¹⁾ reit Aiol vort harde unverte,

+f° 2

* Vs. 73. *Stouternie*, voor de vorming vergelijkte men *razernij*, *zotternij*, *spotternij*, *jokkernij*; zij zijn gevormd naar analogie van woorden als *lekker-nij*, *dorper-nij* e.a.; *stouternie* (fr. *estoutie*) komt o.a. ook voor *Rose* 13225 (tekst *stouterne*, var. *stouthede*); 13649 (tekst en var. *stouterne*). Is het niet meer dan waarschijnlijk, dat op de beide plaatsen gelezen moet worden *stouternie*? Weliswaar komt het woord elders in 't mnl. niet voor, maar analoge voorbeelden zijn voor de vorming voorhanden, en *Rose* 13225 blijkt uit de var. duidelijk, dat de naam eener ondeugd wordt vereischt. - 76-82 ontbreken in 't fr. - 76 *Wapen* in het hs. op den rand bijgeschreven. - 77 Misschien: 'Dat *si* swart ende lelic *sijn*'. - 79 *han*, d.i. hebben. De vormen *hân* en *han* beide komen in 't mhd. ook voor voor den 1sten pers. mv., voor den 3den *hânt* en *hant*, doch iedereen begrijpt, hoe licht *hant* in *han* overgaat in een dial., dat ook in andere gevallen de *t* van den 3den pers. mv. tgw. tijd overboord werpt. Vgl. Lexer 2, 1131. Bij Hildegaertsberch (zie gloss), in *Van Vrouwen ende van Minne, der Minnen Loep* en andere min of meer duitsch-gekleurde stukken en schriften vindt men meermalen *hân* voor *hebben*. Voor het nld. wordt deze vorm bij Lübben niet vermeld, ook niet in den *Teuthonista*. - 85 *complie*. De gewone mnl. vorm was, gelijk bekend is, *complete* (*hora completa*), doch ook *complie* komt elders voor, b.v. *Lsp.* Gloss.; *Amand* 11, 919; *Ovl. Lied. en Ged.* 47, 201 (beide plaatsen *te complien*); *Hs.* v 1348, 270b (dat ghetide van *complien*); de samenstelling *complietijt* vindt men *Livre d. Mest.* 20 toter vespertijt, ya toter *complietijt*. De vorm *complete* is rechtstreeks aan het Latijn, *complie* aan het Fransch ontleend (Burguy, Gloss. 83).

1) Hs. *u* met een *o* er boven.

1) Hs. *u* met een *o* er boven.

*

- Des herte rouwech hi was end erre,
 Want eme volgeden bet spotte
 Geliker wijs men *doet* dien sotte
- 90 Dat wise volc ende dit kint;
 Bet *einen* buke¹⁾ grot Hersint.
 Viel lelic swart was die *tripiere*
Ende dicke als ander wive *viere*.
 An Aiol si bet haeste *quam*
- 95 In sinen breidel sine nam;
 In eine side sine trac;
Bet torne scalt sine ende sprac,
 Bet eme dreef si oeren¹⁾ spot.
 Si sprac: ‘Vassael, dats mijn gebot,
- 100 Gi sulet¹⁾ vorwertmeer van desen,
 Dat heit ic u, mijn ridder wesen.
 Dar umbe sal ic u te lone
 Ein teiken geven harde scone:
 Ein andolihe van einen rinde
- 105 Die willic, dat men vor *u* binde
 Ant isere van uwen spere,
 Lanc ende swaer, *dat* is mijn gere.
 So sulen¹⁾ vorwertmeer gemeine
 Bekennen wel groet ende cleine,
- 110 Dat gi der mijnre sult¹⁾ *ein* wesen
 Vortmeer’. Doe¹⁾ lachede van desen

* Vs. 82-85 = fr. 2607-9 (vs. 2610-16 komen in 't mnl. niet voor). - 86-90 = fr. 2617-19 en 2652 vlg.; de tusschenliggende fr. verzen worden in 't mnl. niet gevonden. - 89 *doet* ontbreekt in het *Hs.* - 92 *tripiere*, fr. 2735 *tripière*, eig. *pensverkoopster*, van *tripe*, pens., eng. *tripe*, ook in 't mnl; vgl. E. Müller 2, 576. Ook als scheldwoord voor eene vrouw was het woord *trijp* nog in de 17de eeuw bekend. Zie Oudem. 7, 120; vgl. 121. - 91 vlg. = fr. 2657 vlg. De verzen 2658-90 komen in 't mnl. niet voor. - 93-101 = fr. 2691-4. - 94 Van *quam* is slechts *.n* over. - 104-110 = fr. 2695-8. - 104 *andolihe*, vgl. de schrijfwijze *batalihe*, *Burgunihune* der fragmenten, fr. *andouille*, lat. *inductilis*, worst, beuling. - 106 *Hs.* *iseran*. - 110 *ein* ontbr. in het *Hs.* - 111-113 niet in 't fr.

- 1) *Hs, u* met een *o* er boven.
 1) *Hs, u* met een *o* er boven.
 1) *Hs, u* met een *o* er boven.
 1) *Hs, u* met een *o* er boven.
 1) *Hs, u* met een *o* er boven.
 1) *Hs, u* met een *o* er boven.

*

- Aiol die *eidel* end die goede¹⁾,
 Al was hi droef¹⁾ an sinen moede¹⁾.
 ‘Vrowe’, seid Aiol, ‘gi spot,
 115 Ic hebbes blitscap, so mi Got,
 Dur *dat*, want ic u comen hie
 Also gelustelike sie.
 Mi *dunket* wel an minen sinne,
 Dat u die vligen sere minnen,
 120 + Dar ic u sie ende versta
 Wel grote roten volgen na’.
 Van danne riet Aiol verbolgen;
 Vierhundert kinder eme volgen,
 Die eme tornes vele doen¹⁾.
 125 Bet *steinen ende* bet alden scoen¹⁾
 Wurpen si oen¹⁾ in allen siden,
 So *war hi* hene solde riden,

+f° 2 v.

- * Vs. 113 hs. *aln*. Het is dus ook mogelijk, dat voor *al* moet gelezen worden *an*, dewijl de *l* misschien geëxpungeerd is, d.i. door een punt er onder vervallen verklaard. Werkelijk komt ook in *Limb. Serm.* de vorm *an* = *al* voor. Zie *Mnl. Wdb.* 1, 403. - 115 *So mi Got*, ellips welke in 't mnl. zeldzaam is (ook vs. 213), doch gewoon in 't mhd., vgl. Benecke 1, 556a; 2², 460b. Een soortgelijke ellips is ook in 't mnl. gewoon bij *sem*, mhd. *sam* (Benecke 1, 556a; 44b). De woorden *sam* en *so* komen in beteekenis overeen. - 116 *hie*, mnl. *hier*, mhd. *hie*, zie *Lexer* 1, 1281. Vgl. voor de wegwerping der *r*, het hd. *da* en het mnl. *mee* (*min no-*) voor *meer*. - 117 *gelustelike* beteekent eigenlijk *schoon, al wat het oog aangenaam aandoet, streelt*. Zie b.v. *Ruusbr.* 1, 214: Den edelen steene jaspisse, die groene es van varuwen ende *ghelustelec* den oghen ane te siene. Hieromme ghelikewine der opvaert ons Heren, die groene was ende gracioes in den ogen der apostelen ende alsoe *ghelustelec*, dat sijs daerna in al haren levne niet vergheten en mochten. In den zin van *aangenaam* staat het *Ned. Proza* 45: ‘gheen woert en is *ghelustelicker* dan dat.’ In soortgelijken zin staat *gelustich*, *Ruusbr.* 1, 152. Het is dus een synon. van mnl. *bequame*. De eigenlijke beteekenis was *begeerlijk, aantrekkelijk*, ook *smakelijk*. Vgl. mhd. *gelüstec*, *Lexer* 1, 831. Hier wordt het met bitteren spot gebruikt in plaats van ons *afschuwelijk* (fr. 2708: que vous aves cel cors *mal avenant et hideuse et laide et mal puans*) en kan zeer goed door ons *appetijtelijk* worden weergegeven. *Lustelijc* = *smakelijk* vindt men *Rincl.* 49 (van *brood* gezegd). - 114-121 = fr. 2705-14 (vs. 2715-58) komen in 't mnl. niet voor. - 122 = fr. 2758; 123-128 = fr. 2769 vlg. - 123 misschien voor *vierhondert* te lezen *wel hondert*, vgl. fr. ‘*Cent garchon le porsievent*’.

- 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.
 1) Hs. *u* met een *o* er boven.

*

- Dat eme was groet ungemac.
 Hi *riep* die kinder ende sprac:
 130 ‘Gi hebbet mi bet uwen spele
*Gemoeiet*¹⁾, kinder, harde vele,
 Dat moet¹⁾ u Got vergeven *al*,
 Die niene loech, nog meer ne sal.
 Vorwert si u dat *geseit*:
 135 Ic heb mi lief, wie mi heft leit.
 Wacharme’, seit hi, ‘*here* vader,
 Dit sachdi mi wel alletgader:
 So wie in *ander* land is arm,
 Dat hi sal dogen mengen harm’.
 140 Hijr*met* so keerden af die kent,
 Haddens untfarmenese *sent*.
 Nu riet Aiol vort an die porte
 Thiegen Berri al sunder vorte;
 Also war hi, of hi wolde,
 145 Tere *ander*; of it wesen solde,
 So waret harde wel geschiet,
 Want hine was verdrunken niet.
 Dien portener vant hi dar *staen*,
 Van dien hi solde dienst untfæen.

* Vs. 129-141 = fr. 2769-79. - 134 *vorwert* = *voor het vervolg, vorwertmere*. - 137 *alletgader*, zie *Mnl. Wdb.* 1, 338. - 135 *mi lief*. De lezing is goed. In de uitg. van Foerster, bl. 235 stelde ik eene verandering voor, doch vgl. fr. 2775: Certes ie *m'ai moult chier, qui qui m'ait vil'*. - 139 *harm*, een germanisme? Het woord is over het germaansche gebied wijd verspreid geweest, zie Weigand 1, 766, maar in onze taal geheel verdwenen. In 't mnl. komt het woord nergens elders voor, vgl. Lübben 2, 208. - 140 vlg., de beide zinnen zijn niet door *ende* aan elkaar verbonden, welke asyndeton ook in den *Ferguut* zoo vaak wordt aangetroffen. Zie ald. Inl. bl. XXX en *Aiol* 573. - 142-147 = fr. 2780-82. - 143 *vorte*, mnl. *vorste*; vgl. 365 *bedorten*, mnl. *bedorsten*. In gewoon mnl. komt nergens deze vorm voor. - 145 Hs. *ter ander* - 147 *verdrunken*, fr. 2782: *ivres ne estordis*. Het is syn. van het mnl: *versmoort*, en van ons platte *smoordronken, bezopen*. Kil. *verdrinken*, *absumere potationibus, insumere poculis*. Vgl. Ruusbr. 2, 76: Al ware hi seere *verdrunken* in sonden, si hopen der ghenaden Gods; en het 17de-eeuwsche *verzopen*, Vondel XI, 548 e.e. - 148-153 = fr. 2783-90.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

- 150 Die scale hi was...., sach oen¹⁾ comen.
 Sijn cussen¹⁾ heft hi upgenomen.
 ‘Gi *wilt*’, seit hi, ‘mijn wedde untfaen;
 Vassael, ic geve u mi *gevaen*.’
 Des wart Aiol in herten gram,
- 155 Doe¹⁾ hi dien spot van *em* vernam.
 ‘Ai, soete¹⁾ vrient!’ seit hi, ‘genade!
 Laet bliven, *dat* u God berade,
 Gine sult¹⁾ dien man bespotten niet,
 Die.....

Fragment II.

- 160 .....ichte sal verclagen.
 Bet sporen sloegen¹⁾ *doe te gader*
 Die viere cnapen end die vader.
 Si quamen nieder *in* dat dal,
 Die vader ind die kinder al
- 165 Under die *mordenere* geslagen,
 Wat si die ors mochten gedragen.
Haer gelijc hi stac dien sinen doet,
 Noch sagens Aiol in dier noet.
 Geraimes riet an em te hant,

* Vs. 150. Tusschen *wa* en *sach* nog eenigszins leesbaar *gri* (*gier*?) Het meest zou met den fr. tekst overeenkomen *hi was fel*; vgl. 2785: Li lechiere fu *fel* et faus et bris (*misdadig*). - 151. Zie boven bl. 258. - 154 vlg. = fr. 2791. - 156-158 = fr. 2799-280. - 160 vlgg. Het tweede fragment bevat den strijd, dien Geraimes (fr. Gerelme), bij wien Aiol en Mirabel te Mongraille ‘geherberget’ hadden, in vereeniging met zijne vier zonen te voeren heeft tegen roovers, die Aiol na zijn vertrek hadden achterhaald en medegesleept (vgl. vs. 169). Natuurlijk wordt Aiol na een hardnekkigen strijd bevrijd. Onmiddellijk hierna heeft plaats hetgeen wij boven lezen in de nieuwe fragmenten vs. 1 vlgg. - vs. 161-7 = fr. 6983-7. - 161. Bormans leest: *du algader*. - 166 *si*, hier acc. plur., voor *se*. De zin is: zoo snel als hen de paarden konden voeren. Verg. *Moriaen*, 3014. - 167 Bormans: *Igelijc*, hs. *gelijc*. - 169 vlg. = fr. 6087 vlg.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

- 170 Die sine hande doe¹⁾ unbant.
 Doe¹⁾ wart Aiol, doe¹⁾ hijt gesach,
 Noch blider dan men secgen *mach*.
 Die mordeneren *si* doe¹⁾ geviengen
 Bet haesten, dat sie nien untgiengen.
- 175 Te gader bundens em die hande;
 Dat was oen¹⁾ *laster* ende *scande*.
 Dar bi dar stoet¹⁾ ein casteel alde
 Besiden buten an dien walde.
 Dat hus dat was verwoestet¹⁾ sere.
- 180 Da was ein ridder wilen here,
 Ein edel man, dien oec die tzagen
 Dar hadden wilen doet geslagen.
 Van deme hus si avenamen
 Die sparen, die oen¹⁾ bequamen.
- 185 Einen bomtac *si doe* bunden
 Enboven, so si beste cunden.
 Aiol.....

+

Dat se die felle mordenerere

+^vo

- 190 Bestaen ne sulen¹⁾ niewet mere.
 Die burchgreve te hant begunde
 Te spreken *als* hi wale cunde:
 ‘Vernemet, edele junchere,
 Ic *bin* dur u gemoedet¹⁾ sere.
- 195 Ic sal u vragen eine tale,

* Vs. 170 *hande*, misschien te lezen *bande*, fr.: ‘s’ a les *liens* tranchies’. - 171 vlg. = fr. 6997.
 - Vs. 173-6 komen in het fr. niet voor. - 177-182 = fr. 7001-3. - 181 *tzage*, mnl. gewoonlijk *sage* geschreven, in den zin van het fr. *lâche*, nl. *laaghartige*, *booswicht*. Zoo ook *Rein.* I, 396 en in 't mhd. Zie Gloss. *Rein.* - 103 vlg. = fr. 7005. - 184 *sparen*, fr. *forches de kaine* (*chêne*). Het enkv. is *spar*, verb. nv. *sparre*. Ook nu nog wordt *spar* gezegd van een dakbalk.
 - 186 *enboven*, vgl. vs 210, de noot op vs. 368 en boven bl. 256. - 187 en vlgg. bevatten de vertaling van vs. 7006 vlgg. - 189 = fr. 7014 - 191-200 = fr. 7028-36. - 191 *Die burchgreve*, fr. *li chastelains Gerelmes*.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

- Die secget mi, so doedi¹⁾ wale.
 Dat u God moete¹⁾ benedien:
 Waer af bekenedi Helyen?
 Nu secget uppe.... daet
 200 Of gi dien hertoch iet bestaet;
 Dar *vraghic u die waerheit* af.’
 Aiol em antworde doe¹⁾ gaf:
 ‘Des suldi, here, mi verdragen;
 Ine *sal niemen* dar af gesagen,
 205 Wat mi dat scadet ochte *vrome*,
 Eer ic tUrliens wieder come¹⁾,
 Dar ic dien *coninge* vercunde
 Die bodescap bet minen munde.
 So *wil* ic u vorwaer geloven
 210 In Got, die woenet hijr enboven:
 Minnedi dien hertoge iet,
 Sone mogedi¹⁾ mi haten niet.’
 Geraimes sprac: ‘So mi dat leven,
 Ine sal u nimmer meer begeven
 215 Eer wi tUrliens *sijn gecomen*.

Fragment III.

+ *Hi reet so lange, tes hi vernam,*
 Dat hi *quam tUrliens in die stede*.

+r^o

* Vs. 199. Bormans: ‘uppe *u eer de daet*,’ doch dat kan de ware lezing niet zijn. Fr. Par le foi, que devés le père droiturier. - 202-212 = fr. 7038-42. - 203 hs. *verwragen*, reeds door Bormans verbeterd. - 204 *gesagen*; gewoon mnl. *geseggen*. 213-215 = fr. 7043-47. - Het derde fragment verplaatst ons weder in Orleans en schetst de ontmoeting van Aiol en zijn vader Elias (vs. 219 *hi*). Er zal hier misschien nog wel een paar regels uitgevallen zijn, althans de *suete here* in vs. 228 is in den Franschen tekst koning Loeys. De redactie van het fr. wijkt ook hier in enkele punten van de mnl. af.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

Ic sal u secgen, wat hi dede:

Hi ginc ant heilich cruce ter stat;

220 *Oetmoedelike hi gebat.*

Aiol syn sone hem gemoete,

Dien hi minnentlike groete.

Elias seide: 'Soete sone,

Gi hebbet u gehouden scone.

225 *Gelovet si Got, hi es so goet,*

Die ons vergaderen wieder doet¹⁾:

Mijn lieve kint, ic minne u sere.'

Aiol hi seide: 'Soete¹⁾ here,

230

+ .....ouweden so men....

.....den coninc mere.

Hi gaf hem siekerheit, die here,

Die si gerne wolden untvaen,

235 *Als die jegen hem hadden mesdaen.*

Die coninc seide: 'Sem myn lijf

.....edan.

Si quamen al .....

240 *Ic gave hem sekerheit te hant.*

Also troestese die coninc

Eer hi danne te hove ginc

..... sine liede.

Die barune.....

+_v⁰

* Vs. 229. Hier is eene lacune van een half blad (de onderhelft is afgesneden). Nu volgt de keerzijde van de bovenhelft. De fr. tekst heeft geene, nauwkeurig met deze overeenkomende, verzen; misschien is vs. 8240-43 te vergelijken.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

Fragment IV.

- 245 ⁺ *Ende reet steken Beven van Viane,*
 Die was Makaris *geselle*, ic wane, +_I^o.
Dat hi doet ter erden lach.
 Des was *droeve*, *doe hijt sach*,
Sijn stolte broeder Manasier.
- 250 .....
 Hi seide: ‘Wilt hi mijn...
 ..... hene scheiden.’
 Hi sloech¹⁾ *bet sporen altehand*,
Doe riet hi steken Jocerant,
- 255 *Dat hine stac al dor* end dore:
 Dat spere *quam*.....
 .....derhalf van bloede¹⁾ *roet*.
 Manasier sloech echt.....
 ..... ende harde toren...
- 260 ..... verlois.
 Dar riet hi *steken*.....
 ... die wapen niene *dochten*
- ⁺ Die rike coninc van *Vrankerike*,
- 265 ..... ant Karloen, +_V^o.
 Hi stac Uden¹⁾ den Borgongoen
Metten spere dor sinen schilt,

- * Het vierde fragment schetst een gedeelte van den strijd, die ontstond in den vroegen morgen, welke op het huwelijk van Aiol en Mirabel volgde, en die door den verrader Makarijs was begonnen, om de jonggehuwden op te lichten en in de gevangenis te sluiten. - Vs. 245-257 = fr. 8376-89. - 263. Weder eene kleine lacune, waarin misschien de volgende overblijfsels van versregels passen:

mochte dat hi wel sere...
 greve van Senlijs.....
 moeide¹⁾ sere dat hijt sach.
 der lach. hi sloech¹⁾ bet spore..
 nasier becade. dur al die..
 stac hyn of als it was eyn
 erden nieder. sijn teiken
 in si bet mannes hant.

- 264-279 = fr. 8389-98.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

- *
 Dien hi dar vor hem hilt
 Ende dor den halsberch dien hi droech,
 270 Dat em dat spere dede ongevoech,
 ..... it mochte langen.
 Dur.....
 End dur dien lijf alto .....
 ..... quam gevlogen
 275 Doet uter .....
 Doe wert harde gram Garijn
 ..... sijn.
 Sijn ors hi doe¹⁾ bet sporen....
 Grammelike hi ten coninc quam.
 280 Syn spere voer .....
 ..... uppen schilt
 Sijn halsberg.....
 ..... dar up wieder stoet¹⁾.

- * Vs. 283 *wederstaen*, in intr. zin bet. *doordringen tot of stuiten op*. Zie *Limb.* V, 102: Dat (tswaert) innewaert toten kinne daer *wederstoet*. *Lanc.* III, 22943: Dat hem tswaerd dorewoet ten scouderen eert *wederstoet*. *Troyen f* 272 d: Dat syn sweert meer noch min opten rieme *wederstoet*. Zoo ook *Wal.* 7529; *Lanc.* II, 44060. - Na vs. 283 behoort waarschijnlijk een ander klein fragment thuis, waarvan de volgende regeldeelen tot ons zijn gekomen:

...dat...die appel wa'
 in weren wolde so wien
 bet einen slage mocht
 et genesen hi moeste¹⁾ doe
 einen baroene¹⁾ quam uter
 t als hi wesen solde. nog
 wolde doe¹⁾ hi den coninc
 am in sinen moet.¹⁾ sijn ors.

Het is mij echter niet gelukt, de overeenkomstige verzen in den fr. tekst te vinden. - Het vijfde fragment valt voor een gedeelte samen met de nieuwe fragm. nl. met vs. 580-714, en bevat vooraf een deel van het verhaal der vijfjarige belegering van Losanne door koning Lodewijk van Frankrijk, om Makarijs te dwingen, Aiol in vrijheid te stellen. Hij zendt Hervieu (mnl. Hellewijn) als bode naar Makarijs, en deze zendt van zijne zijde den slemper (vs. 291 lecker) Gwineot, die den koning hoont. Hellewijn duelleert met dezen (den Lombart) en overwint hem. - 285-288 = fr. 8997 vlg. - 288 *hees*, 2de pers. praes. v. *hebben*, zuiver mnl. *heves* of *heefs*. Vgl. mhd. *hêst* bij Lexer 1, 1131. - 291-97 = fr. 9007-10. - 298 *van torne ga* = hd. *jähzornig*; over *ga*, gauw, zie *T.* en *Lettb.* 2, 271 vlgg. - 301 *ho* = hoge, met afwerping van de keelletter, komt mnl. meer voor, zie b.v. *Rein.* I, 443 en Gloss. en hier vs. 368. - 302 *Dans*, praet. van *dinsen*, d.i. *sleepen*, *sleuren*; Benecke 1, 360; Lübben 1, 525; osa. *thinsan*, got. *thinsan*; vgl. hd. *aufgedunsen*, hetwelk men kan vergelijken met ons *opgetogen*, *opdrachtig*; fr. *danser*, en ons *dansen* zijn van denzelfden stam. De door Bormans voorgestelde verandering in *dwanc* is overbodig. - 303 *winster*, d.i. *linker* is vreemd gezegd van de lippen. Men zou verwachten *onderlip*. Zou men moeten lezen *unster* voor *underst*, evenals men *anster* voor *anderst* vindt (Mnl. Wdb. 1, 409)? Vgl. *unser* (?) vs. 330. *Alex.* X, 1424: 'Van den *luchter* vingher sijn', dat eene soortgelijke duistere uitdrukkingwijze vertoont, moet ons wellicht van het maken van veranderingen terughouden. - *Riten* hier in intr. zin = *openscheuren*, *opengereten worden* Zoo ook *Limb. Serm.* 148 d: 'Dat mi (= *men*) een vel anden rame so slap spant, dat nit en *rite*.' Zoo ook mhd. (Lexer 2, 477).

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

Fragment V.

+

*Ende seide toet*¹⁾ *oene*¹⁾ *hard unwerde:*
285 *'Ovel scalc, dat di Got schende,*

+f°. 1 r°.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

- End di al ongeval toesende!¹⁾
 Die felheit is ein deel gewroken,
 Die du hude uns hees gesproken.²⁾
 Hellewyn doe¹⁾ hi versach,
 290 Dat Gwineot dar nieder lach,
 ‘Stant up, ai lecker’ seit hi, ‘drade!
 Dat di Got ongeval berade!
 Nim dine wapen, laet uns riden
 Te gader an die place striden.’
 295 Die Lombart hi vernam die tale
 Die hi oem¹⁾ toesprac,¹⁾ harde wale,
 Mer hine seide nien noch ja.
 Hellewyn was van torne ga.
 In sinen munt hi oene¹⁾ sloech¹⁾
 300 Die hant, ende bet ungevoeg¹⁾
 Hoef¹⁾ hine van der erden ho.
 Bet torne dans hi oene¹⁾ so,
 Dat oen¹⁾ die winster lippe reit;
 Dat vleisch van sinen tanden spleit,
 305 So dat men harde wal van dien

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

- Al sine tande mochte sien.
 Dien coninge gaf hine gevaen,
 Die oene dede senden saen
 In sine stat al te Sessoen.
 310 Dar hiet hine in dien kerker doen.
 Al dus so lach hi toe Sessoene
 Al went die coninc te rantzoene
 Vor sinen lyf van roden golde
 Syn evenwecht genemen wolde.
 315 Die Burgunihune doe te hant
 Bet sporen quamen ut gerant:
 Frantsoise unvtiengen si bet nide.
 Dar mochte men in dien stride
 Menegen scacht hebben sijn croken,
 320 Menegen halsberg durgebroken,
 + Menegen man in elke side
 Dar nieder liegen in dien stride.
 Groet was die puntianz ende rike;
 Die strijt vergaderde ridderlike.
 325 Nu quam Makaris ut vermeten,
 1)

+f°. 1 v°.

* Vs. 307-314 = fr. 9018-21. - 308 hs. *haen*. - 312 *went*, ook 420, 521. Zie *Teuthon*. 310 en boven bl. 256. In Limburg zei men *ment*, *ment an*, *ment dat*, *T. en Lettb.* 6, 231. - 314 hs. *evenwech*. Het woord wordt hier op zeer eigenaardige wijze, geheel in overeenstemming met de samenstellende deelen gebruikt. Voor ons is *evenwicht* nog slechts, evenals *aequilibrium*, in fig. zin te gebruiken. Noch in 't mhd., noch in 't mnd. schijnt het woord voor te komen (ook in 't mnl. ken ik geene andere voorbeelden), hetgeen voor de eerste taal opmerkelijk is, daar men daar wel de analoge woorden vindt *ëbenerbe*, *ëbenheil*, *ëbenmaze*, *ëbenteil* e.a. Kil. geeft wel op *evenwichtigh*, en *-heid*, maar niet *evenwicht*. Ook het hd. *gleichgewicht* schijnt niet zeer oud te zijn, in 't mhd. althans komt het (in de wdbb. nl.) niet voor. - 315-322 = fr. 9022-25. - 319 *sijn* d.i. *stien* (vgl. *hijr* vs 43 voor *hier*). - 322 (ook 290, 336, 363) *daerneder* = ons *ter neder*. Zie *Tijdschr.* 1, 136. - 323 = fr. 9026, *puntianz*, vgl. 602 *pungiant*. Van fr. *poignant*? Het woord is mij niet bekend; het gewone mnl. woord is *pongijs*, *pongijsst*, *pongoost* (Huyd. op Stoke VI, 682; *Segh.* Gloss.). - *rike* bet. *geweldig*; vgl. *Limb.* IV, 514: *pongiis rike*. - 324 hs. *rikelike*, eene vergissing veroorzaakt door vs. 327. - 325 = fr. 9027.

1) Hs. voor *oe* overal *u* met eene *o* er boven.

*

- Gewapent up ein ors geseten
 Na sinen wille rikelike.
 Hi quam gerant vermetenlike;
 Dar hi die Frantsoise sach riden,
 330 Dar stac hi so van unser siden
 Gwinerei bet sinen scachte,
 Dat hine doet ter erden lachte.
 Dat moeide sere einen baroene,
 Dat was Bertram van Sessoene.
 335 Bertram was rouwich, doe hi sach
 Dat Gwinerei dar nieder lach.
 Syn ors hi bet dien sporen sloeg,
 Dat liep na sinen wille genoeg.
 Galtier van Munbardun hi stac:
 340 Die wapen hi oem doerebrac;¹⁾
 Dur sinen lijf stac hi dien scacht
 Al toe der hant bet sulker cracht,
 Dat hi ter erden doet gelach,
 Dart menich ridder anesach.
 345 Hellewijn bet sporen sloeg
 Sijn ors, dat oen¹⁾ wel balde droech.
 Van Plasense stac hi Morise
 Dur sinen scilt wel a devise;
 Ende dur al sijn atzemant
 350 Stac hine doet al toe der hant.
 Creihieren hi begunde saen:

* Vs. 326-329 komen in 't fr. niet voor. - 327 *rikelike*, d.i. *sierlijk uitgedost*, synon. van mnl. *getogelike*. - 330-332 = fr. 9027-30. - 330 *unser* is mij duister. Misschien zit hierin hetzelfde woord verscholen als in vs. 303. Doch welk? Wellicht is er meer in den regel bedorven: ook *so* komt mij vreemd voor. - 331 *Gwinerei*, in den fr. tekst (9027) *Godefroi*. - 334. Bertram van Sessoen komt, gelijk de verzen 333-344, in den fr. tekst niet voor. - 342 *al toe der hant* = *altehant*. Zoo ook 350 en 362; *altehant* 547. - 345-350 = fr. 9035-37. - 348 *a devise*, fr. *à devise* (Burguy Gloss. 112), zie bl. 258. - 349 *atzemant*, fr. *acesment* (Burguy 5 *acesmement*) zie bl. 258. *Achement* ook *Grimb.* II, 5709. Zie Mnl. Wdb. 8 a c h e m e n t e n a c h e m e r e n . - 351 vlg. en 354 vlg. niet in 't fr.; vs. 353 = fr. 9039.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.

- *
 ‘Die Burgunihune sijn untdaen!’
 Nu quam Makaris toe gerant.
 Dat hi ten ewen si gescant!
 355 God moetene vermaledien!
 + Nu riet hi soeken dar Elyen,
 Dien was hi vient toe dien doet. +f°. 2 r°
 Elye quam bet forcen groet,
 Dar si sich beide wal becanden;
 360 Bet cragte si te gader randen.
 Die scilde wurden gar terant,
 Die spere braken toe der hant.
 Die stucke wurpen sie dar nieder;
 Die scarpe swert si toegen¹⁾ sieder.
 365 Si werden sich als sijs bedorten,
 Want sie sich underlingen vorten.
 Elye sloech Makaris do¹⁾
 Up sinen helm enboven ho,¹⁾
 Dat oem¹⁾ die cirkel quam gevallen
 370 Ter erden bet dien bloemen allen.
 So groten slach hi oeme gaf,
 Dat hi oem¹⁾ undern ougen af

* Vs. 356 vg. = fr. 9044; 357-66 niet in 't fr. - 357 hs: Die was vient an d.d. - 361 *terant*, deelw. van het ww. *terenden*, d.i. *verscheuren* Het woord komt in het mnl. nergens elders voor, doch vgl. oeng. *torenden* = *rend to pieces* (Stratmann 501); ofri. *renda*, *torenda* (Richthofen 992 en 1091); ags. *rendan*, eng. *rend*; mnd *torenden* (Lübben 4, 579). Vgl. E. Müller 2, 292. - 364 *seder* (sieder), hier, 381 en 475 in de bet. van *daarna*. Zie Oudem. 6, 44. - 365 *bedorten*, zuiver mnl. (*bedorften* of) *bedorsten*. - 366 *vorten* voor *vorchten*, praes. = hd. *fürchten*. Vgl. 500, 565 en bl. 256. Een ander *vorte* = mnl. *vorste* staat 143 en 530. - 368 *enboven*. Zie vs. 186 en bl. 256. - *ho* = *hoge*. Zie vs 301 noot. - 369 *cirkel*, een (gouden) strook of band, die als sieraad om den helm gedragen werd. Ook *bloemen* (waarschijnlijk door beminden geschonken) en *edele steenen* dienden tot sieraad voor den helm. Zie Lorr. II, 4266: Hi sloech Berengiere op den helm van brunen stale, dat cirkel, bloeme ende stenen vielen in dat plein gemeene. Vgl. ook Lexer op *z i r k e l*. - 372. In plaats van *undern* wil Bormans lezen *vanden*; onnoodig. *Afsloech* beschouwe men als een geheel, en men vatte *undern* op als *onder den*. Fr. 9049: De la fache li tranche la car jusques a l'os.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.

- *
 Dat vleisch al van dien beine sloech,
 Bet sinen swerde dat hi droech.
 375 Makaris hi vlo dur die noet:
 Hi waende sijn gewunt ter doet.
 Makaris vlo, doe oem¹⁾ was cunt
 Dat hi ten stride was gewunt.
 Bet oeme¹⁾ vloen Burgunihoene,
 380 Die oem¹⁾ ne pijnden meer te doene
 Batalihe in einen maende sieder,
 Want oem¹⁾ Frantsoise waren wieder,
 So waer so si te velde quamen,
 Des si wel dicke scade namen.
 385 Frantsoise stichten harde schiere
 Umb oere¹⁾ marke burge viere.
 Sent durde vijf jaer ende bat
 Oer¹⁾ geseet umbe die stat,
 Eer si der stunden ie begonnen,
 390 Dat si si bet gewalt gewonnen.
 Aiol lach in des kerkers grunde
 + Die sich gevrouwen niene cunde.
 Sijn herte dat leet grote noet:
 Hi dreef wel dicke jamer groet,
 395 Wan eer so hoge tijt gelach,
 Winacht ende Paschedach.
 Oec waende Mirabel, die vrouwe,
 Van toerne sterven end dur rouwe.

+f°. 2 v°

* Vs. 375-9 = fr. 9051 vlg. - 378 *ten stride* zal wel niets anders beteekenen dan *in den strijd*. - 381 *maent* ml. als hd. *monat* en in alle Germaansche talen. - 382 *wieder* d.i. *weder*, *tegen*, vgl. hd. *zuwider*. - 388 *geseet*, ook 561, belegering; mhd. *gesaeze* (Lexer 1, 895), in zuiver mnl. *gesate* (*Rose* 9012 e.e.). - 389. Is de lezing soms bedorven? Franck meent, dat de zin is: *voor dat zij het uur begonnen, den tijd beleefden*. - 392 *sich gevrouwen*, gewoon mnl. *hem vervrouwen*, zich verheugen. In den *Serv.*: *ervrouwen*. - 391-396 = fr. 9057 vlg. - 395 *so*, de aankondiger van het subject, = *dat*, niet met *hoge* te verbinden. - 396 hs. *Winach*. - 397 niet in 't fr.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.

- *
 ‘Wach arme dieser groter noet!
 400 Myn laster die is al te groet.’
 Dit was, dat seid Aiol die vrie:
 ‘Ai, scone vrouwe, soete amie,
 Ic secgu bi God unsen Here,
 Dat mi vernoiet michel mere
 405 Dit ongeval dur uwe scolt
 Dan dat ic lide dusentvolt.’
 Mirabel die vrouwe scone
 Si riep an Gode van dien trone,
 It was bet oer¹⁾ so verre irgaen,
 410 Dat si bet kinde was bevaen.
 Ayoel hi seide: ‘Scone vrouwe,
 Gine sult niet driven groten rouwe,
 Want uns dar luttel af mag comen
 So wieder eren ochte vromen.
 415 Dar ut int her, dar is mijn vader,
 Mijn ome Lowijs end al gader
 Die hoge lude van Vrancrike,
 Die ne sulen¹⁾ siekerlike
 Van hinne nimmer wiederkeren,
 420 Al went si dien verradenere
 Gevaen ende die stat tebreken.’ -
 ‘Dat si dar met so lange treken,’
 Sprac Mirabel die scone *vrouwe*,
 ‘Des lidic an dien herten rouwe.’
 425 Mirabel die walgedane
 Begund in arbeide te gane;
 Doe¹⁾ oer¹⁾ die termet end die stunde

* Vs. 404 *michel*, hier bijw. = schotsch *muckle*, eng. *much*, *michel* (ook 430), gewoon mnl. *mekel*, komt ook eene enkele maal elders voor, b.v. *Lsp.* II, 51, 151. - 407-421 = fr. 9072. - 414 *so wieder* pleonastisch verbonden *so-so* of *so-ofte*, en *weder-ofte* beteekenen beide *hetzij-hetzij*. - 420 *hs. Alt.* - 422 *treken* d.i. *talmen*. Vgl Lübben 4, 607: *sunder treken*. - 423 *vrouwe* ontbr. in het *hs.* - 422-428 = fr. 9073-77.

- 1) *Hs. u* met eene *o* er boven.
 1) *Hs. u* met eene *o* er boven.
 1) *Hs. u* met eene *o* er boven.
 1) *Hs. u* met eene *o* er boven.

*

Dar af te *nakene begunde*.

- + Dat hovet hi doe nieder sloech,
 430 Hi dachte michel ungevoech. +f°. 3 r°
 Hi sprac ten vrouwen dat si quamen,
 End dat si Mirabele namen,
 Dat si oeme¹⁾ nien entfachte,
 Mer si si oeme¹⁾ wiederbrachten.
 435 'Ic wille dese twene voeden
 Te vroemen¹⁾ mannen end te goeden.'
 Die vrouwen negen oeme¹⁾ doe
 Van blijtschap al ten voeten toe.
 Die vrouwen in dien kerker quamen,
 440 Die scone Mirabel si namen,
 Up eine culte si si lachten
 Dar up si si gedragen brachten
 Uter dien kerker in dien sal.
 Si weinden ende seiden al:
 445 'Ai, scone vrouwe, ai edel wijf!
 Wie scone was nochdan u lyf
 Doe gi hier quamet in dit lant.

* Vs. 428. Tusschen dit en het volgende vs. zijn drie bladen weggescheurd, fr. 9077-9182. Daar de mnl. dichter in den regel twee verzen noodig heeft, om één fransch vers weer te geven, en eene bladzijde van 22 regels gewoonlijk 36 verzen bevat, zoo volgt daaruit, dat er voor de 105 fr. verzen (± 210 mnl.) noodig waren 6 bladzijden of 3 bladen. - 429-438 = fr. 9182-7. - 433 *ontfachte* (Bormans: *untsachten*) van *ontfechten*, ontgaan, ontkomen; ook mhd. *unfechten* (Lexer 1, 592). - 435, ook 537, *twene*, acc. ml. van *twee*, hd. *zwene* (Weigand i.v. *zwei*); vgl. *zwanzig*, *twintig* en *twenty*, en bl. 257. - 439-447 = fr. 9188-95. - 441, 453, *culte*, gewone vorm *culcte*, lat. *culcita*, ofr. *cotre*, *kieute* (Burguy, Gloss. 91), mhd. *kulter* (Lexer 1, 1766), evenals *cotre* uit lat. *culcitra*. - 443 *sal* (: *al*) d.i. *zaal*, de meest gewone vorm van 't woord in het ogerm.; ohd. *sal*, mhd. *sal*, onr. *salr*, ags. *sel*. Vgl. ons *gezel* naast *zaal* en fr. *salle* naast *salon*. Het gewone mnl. woord was, gelijk men weet, *sale*; of *sele* = ags. *sele*, osa. *seli*. - 443 *uter*, ook 469, hd. *auszer*, mnd. *uter* (Lübber 5, 147). Vgl. ndl. *uiterwaarden* = *buiten den rivierdijk gelegen gronden*, en de woorden *uiterste*, *uiterlijk* (ook *uitermate*?).

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.

*

- Macaris hi sal syn gescant!
 Got sal oem¹⁾ dur uwe sculde
 450 Untsecgen gare sine hulde.²
 Te hus si si gedragen brachten;
 Oer¹⁾ scone lijf si oer¹⁾ belachten
 Bet einer culten, was van pelle.
 Die ungetruwe end die felle,
 455 Die scone kinder hi doe nam,
 So schier et in dien avunt quam.
 Hi quam al dur die stat gegaen;
 Hi gienc uppe die brucge staen,
 Dar hi dien Roden starkest vant:
 460 Die kent wurp hi dar in te hant.
 Dar dede Got van deme trone
 Ein groet mirakel end ein scone:
 Under der brucgen was ein man,
 + Dien ic genoemen wale can:
 465 Tierri die visched in dien mane;
 Hi sach die kinder walgedane
 Bi oeme¹⁾ vlieten in dien wage:
 Na oem¹⁾ so voer hi hard untrage:

+f°. 3 v°

* Vs. 449 *dur uwe sculde*, en 405 *dur uwe scolt* = *om uwentwil*. - 448-450 niet in 't fr. - 450 *gare*, eigenlijke vorm van het bijw. *gar*, uit het hd. overbekend, bij ons in *gansch en gaar* ook niet geheel ongebruikelijk, ohd. *garawo*, mhd. *gare*, osa. *garo*, ags. *gearu*, *gearo*. Het bijv. nw. *gaar* is hetzelfde als dat hetwelk bij ons van spijzen gebruikt wordt, welke *voor het eten gereed* zijn. Het is een der vele woorden, welke een *w* op het einde hebben afgeworpen. Zie *Segh. Gloss. op g e l u*. - 453 *pelle*. Zie *Ferg. Gloss. op p e l l e n*. - 456 *so schier* = *also sciere als*, zoodra als, doch met de ook thans zeer gewone weglating van het relatieve woord. Synonieme uitdrukkingen van *also sciere als*, zijn *also vroe als* (het meest gewoon), *also drade als*, *also houde als*, e.a. - 459 *dien Roden*, de Rhone. - 463 *hs. der der*. - 465 *maan* ml., als hd. en in alle germ. talen. - 467 *wage*, dat. van *waech* ml., *vloed*, *water dat in beweging is*; hd. *der wog*, mhd. *wâc*, ohd. *wâc*, got. *vegs*. Zie Weigand 2, 1132. Vandaar hd. *woge*, fr. *vague*, golf. - 468 *ontrage*, ook *Hs. v. 1423, 167 b*: Ist dattu *ontrage* biste, soe sal dijn oest comen als een fonteyne, en *Pass. W. 56 a*: *Ontraech* om te werken. - 461-85 = fr. 9203-24.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven; zoo ook overal voor ndl. *oe*.

- *
 Uter dien water hi si droech;
 470 Bet haesten hi du si besloech
 In sine cleider soetelike.
 Doe voer hi danne heimelike,
 So dat it nieman ne vernam,
 Dat dese dinc van oeme¹⁾ quam.
 475 Tierri hi droech die kinder sieder
 In sine hereberge wieder.
 Te gegen oeme quam sijn wijf.
 Got hi gemaked oeren¹⁾ lijf,
 Want si was eine vrouwe scone.
 480 Si hiet vrou Aihe van Montone.
 Twe scone kercken si untstac:
 Goetlike si toe oeme sprac:
 ‘Wie is it u vergaen te nacht?
 Hebdi iet goeder visce bracht?’
 485 Wan laetdi helpen u dar af?’
 Tierri oer¹⁾ antworde doe gaf:
 ‘Gebracht so hebbic vische genoech,
 Te minen trouwen, int gevoech.
 Van arde sint si also goet,
 490 Dat men si eten niene moet.
 Of gijs geloven niene roeket,
 Gaet, ginder in mijn cleet besoeket.’
 Si gienc ten cleideren te hant,
 Die scone kinder si untwant:
 495 Si roerden voete ende hande.
 Die vrouwe, doe si dat becande,
 Si wart erveret so van dien,

* Vs. 479 Ook hier *want* = *zoodat*? Vgl. *Nieuwe Aiol-fr.* 170 en 695. - 485, fr. 9224: ‘car le nous delivres!’ Lees dus *want* voor *wan*? Doch zelfs dan is de regel nog niet zeer duidelijk. Mogelijk ook is de bedoeling: *Wanneer laat gij u daarvan afhelfen?* d.i. *zoudt gij ze mij ook eens overgeven?* Dit zegt ook ongeveer het Fransch. - 486-502 = fr. 9225-34. - 497 *erveret*, d.i. *vervaert*.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven, zoo ook overal verder in *oem(e)* en voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven, zoo ook overal verder in *oem(e)* en voor ndl. *oe*.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven, zoo ook overal verder in *oem(e)* en voor ndl. *oe*.

- *
 Dat si si an ne dorste sien.
 Viel sere roepen si began
 500 Van voerten, die si dar gewan.
 ‘Ic maen u bi der Godes cracht,
 + Wat is dit dat *gi hebt gebracht*
 spreken scone ... (9235) +f°. 4 r°
 vorwaer Aiol...
 505 sent.Got sant ... (9236)
 ge nu te hant ...
 quam des duvel .. (9238)
 de goet.hi wi ... (9240)
 oere hoge mag...
 510 ai soete wijf s ... (9251)
 geven. dar m...
 de mogen¹⁾ ke...
 hi liet uns do...
 nu verstaet.g...
 515 keren lise in i ...
 men harde red ...
 si sulen¹⁾ dur Aio.
 inne. Tieri hi s .. (9258)
 Vrancrike.des ...
 520 dar wanet al...
 ven.ende mak ...
 wises hulde.e...
 belange wel u ...
 + ... t dat hi gerne
 525 .... d die die kers..
 .... t land..al toe
 ... an Turnebrie (9266)
 ...s Got des wille
 ...cunnen.die kin
 530 ...nder vorte wesen
 ...be
 .. s also.datic ne
 ... dar toe gevrome.¹⁾
 .. sprac te sinen wi
 535 ..di negeine kent (9273)
 ..raven. nu suledi¹⁾
 ..twene sone¹⁾ .ic
 ..le wi in sitten
 ..at cocht ic wijf

* Vs. 501 Hs. *des G.* - Na vs. 501 volgen de overblijfselen van het volgende blad, waaruit de oorspronkelijke verzen niet altijd met voldoende zekerheid konden worden opgemaakt. - 515 *keren lise* zal wel beteekenen *ongemerkt (terug)keeren; lise*, hd. *leise*, mhd. *lise*; ook *Christ.* 1510: ‘weder oppenbaer ocht *lise*’; Stoke IX, 742: ‘so datte sommige voeren *lise* (= *stillekine*) uten here.’ - 533 *gevromen*, baten, nuttig, dienstig zijn, komt behalve hier, waar men uit den zin de bet. niet kan vaststellen, slechts nog voor *Sp.* IV², 54, 45: Ghine coent miere zielen niet *gevromen*.

- 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

540 ..eder varen.ne.
..er wi comen toe
..ere.van deme lan..
..harde schiere.
. vrouwe sprac toe (9281)
545 ..u wal, want it...

*

Fragment VI.

Die noch niet kersten sijn gedaen.
 Men dede comen¹⁾ al te hant
 Die clerke dar na was gesant;
 Die kent si beidegader dochten
 550 Bet eren so si beste mochten.
 Die coninc end die conincginne,
 Dur grote vrientscap ende minne
 So hoeven¹⁾ si die kinder fiere:
 Thomas ende Manassiere
 555 Aldus so wurden si genant.
 Die coninc liet oen al *te hant*
Twée stede geven.....

+.....ret gaen uns ave;
 Halsberge, helme sijn verlorn;
 560 Vijf jaer so hebbewi te vorn
 Geseet gehalden..... Loewijs,
 Die rike coninc van Parijs,
 Hine sal niet keren sunder waen
 Al went wi alle sijn gevaen;
 565 Dat is uns eine voerte groet.

+_v^o

* Het zesde fragment verplaatst ons aan het hof van koning Gratien te Venetië, werwaarts Tieri en zijne vrouw met de kinderen van Airol waren gevluht, om aan de vervolgingen en de Argusoogen van Makarijs te ontgaan. Daar worden de beide kinderen gekerstend. - 549 *dochten* = gewoon mnl. *doopten*; een vorm, welke door verwisseling van *f* en *ch* ontstaan is uit *doften* (cf *kochten* van *koopen*), en meermalen ook in 't mhd. gevonden wordt. Vgl. Lübben 1, 544, en *Serv. I*, 232: 'Joh. Baptista, die onsen Here *doufde*.' - 550 *so* ontbr. in het Hs. - 553 *hoeven*, het eigenlijke praeteritum van *heffen* (ook 301), ten doop houden; hd. *hub* en *hob*, got. *hōf*. - 557 fr. 9356: II chites lor dona. - Na vs. 557 weder eene lacune, daar slechts de onderhelft van het blaadje is bewaard gebleven. - Vs. 546-57 = fr. 9347-56; 558-67 = 9390-96. - 561 *geseet*, zie vs. 388. - 564 *al went*, ook 312 en 420.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

Van unsen volc is menich doet:
 Wi hadden dertich dusent doch.

Fragment VII.

....dar af so riet...also sware,
 570 Alsof hi al verwundet ware.
 An Aiol hi bet toerne gienc
 Bet siner hant hi oen¹⁾ gevienc,
 Began oen schelden harde sere;
 ‘Ai moederso¹⁾ verradener!

575 Die mine dochter hes genomen,
 Die scone was end vollencomen,
 End oec van minen land ein deel
 Die duvel gaf di sulic heel.
 Mer bi Mahon unsen heilant

580 Die al die werlt hevet in hant.

+.....den die vrouwe
 Des was sie toernich, hadde rouwe:
 ‘Gi heren,’ seitsi, ‘laet mi gaen!
 Mi dunket, its also gedaen

+V^o

* Het laatste fragmentje (VII), dat ook weder de onderhelft van een blaadje is, en dus weder in twee gedeelten een stukje van den fr. tekst weergeeft (569-74 = fr. 9688-90, 75-80 niet in 't fr.; 583-91 = fr. 9708-12), bevat een klein deel der ontmoeting van den Sarraceenschen koning van Perzië Mibrien (hi, 570 vlg.) te Pampelona met zijne dochter Mirabel, die Christin geworden was. Mibrien gelast Aiol en Mirabel, Mahom te aanbidden, maar in plaats daarvan werpen zij de afgoden om. - 574 *moedersone* = *putensone*, hoerenkind (Lübben 3, 107). Vgl. *Taalk. Bijdr.* 2, 8 en noot. - 575 *hes*, vgl. eng. *hast* en 288 *hees*. - 576 *vollencomen*, volkomen, volmaakt, waarop niets te zeggen is. Zoo vindt men ook *vollenbringen*, *vollentien*, *vollentrecken* en *vollenvaren*, doch alle in stukken uit het oosten van ons land. Zie Lübben 5, 554, waar men ook het znw. *vullenkomenheit* vindt opgeteekend. - 578 *sulic heel?* - 581 Nu volgt de onderhelft der keerzijde.

1) Hs. *u* met eene *o* er boven.
 1) Hs. *u* met eene *o* er boven.

*

585 Bet mi, dat ic an uwen here
 Moet beden, dat mi moeiet sere.⁷
 Vrilige lieten si si gaen.
 Si gienc vor Mahumette staen,
 Die daer gegoten was van golde,
 590 Doe si oen anebeden solde,
 Si nam *hem biden armen saen*.

Eindelijk volgt nog een klein fragment, dat door Bormans te recht ‘des parcelles détachées’ genoemd is.

‘Dit is ein wiederloen daer af
 .....er die dieve
 Dur dat so gevic u *te lieve*
 595 *Den coninc gevaen* van Salanice.’
 Nu seide Gratien:.....

...crechtig doe sijn got verge....
 ..... vernomen
 Hi was na ut dien .....
 600 ....*seit* hi, ‘scalc dilde Frantsois!
 Eer wi.....

....mit crachte varen int pungiant
 .....ike
 Siet edel coninc ende rike,

* Vs. 592-609 = fr. 10078-92. Aiol heeft koning Floriens van Salenike gevangen gemaakt en biedt hem aan keizer Gratien aan. Deze vraagt hem, of hij zich wil laten doopen. Floriens weigert te gelooven in iemand (Christus), die zich zelf niet redden kon, waarop Aiol hem toeduwt, dat Mahomet eens door wilde zwijnen deerlijk verminkt was geworden, zonder dat hij er iets aan had kunnen doen. - 600 *dilde*, d.i. *slecht, gemeen*. Zie vooral *Tijdschr.* 2, 147 vlgg. - 602 *pungiant*, vgl. vs. 323.

*

605 W .....
 ..... wilde swijn
 Nase ende munt.....
 .....n gesune si tereten.
 Sent was si .....

* Vs. 608 *gesune*, aangezicht. Vgl. mnd. *sune* (Lübben 4, 473 a). - *teriten* = hd. *zerreiszen*, ook *Sp.* IV², 22, 38. - Nog eenige onsamenhangende woorden zijn er over, doch het is niet mogelijk, daaruit de overeenkomstige plaats in het fr. op te maken. Zij luiden aldus r^o: Van vra..... coninc¹⁾ .....sinen l.....ic wan....van si .....mere s.....ioiant.....de bra.....den.t.....eren .....in un.....u al.....wal; v^o: u mijn.....oet mi ....eftode¹⁾ .....en co.....nit uns.....en vaen.....chter.....ver.....het dien .....aren.....e.wel.....hafte.....r inne.

1) Hs. met eene er boven.Hs. met eene er boven.